Наше Слово

РІК LXV № 13 (3268) ВАРШАВА, 29 БЕРЕЗНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609
УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

«Гри в одні ворота не буде»

Розмова з Антоном Дробовичем, головою Українського інституту національної пам'яті (УІНП) про польсько-українські відносини, спільні плани та проекти, виклики на новій посаді, а також про те, кого він вважає героями України. Інститут Антон Дробович очолив у грудні 2019 року, після того, як виграв конкурс, попереднім керівником був Володимир В'ятрович.

◄ Фото надане УІНП. Автор світлин – Костянтин Поліщук

Пане Антоне, від початку вашого входження на посаду ви вже спілкувалися з польською стороною? Чи обговорювали питання щодо місць пам'яті, які гостро стоять в українсько-польських відносинах?

Так, ми неодноразово розмовляли з послом Польщі Бартошем Ціхоцьким. Можу сказати, що у нас йде конструктивна співпраця, причому у двох напрямках. Перший – це певні культурні проекти, спрямовані на вшанування спільної пам'яті. Ми обговорюємо перспективи виставки про Івана Павла II в Україні, проведення спільних наукових конференцій, домовилися про спільне відзначення 100-ліття Варшавської битви, шукаємо експозиційні площі, обмінялися конкретними проектними пропозиціями. Другий напрямок пов'язаний з місцями пам'яті – і це значно складніша історія. Нам є що запропонувати польській стороні, у нас є пакетні напрацювання по всіх місцях пам'яті, які ми готові спільно реалізовувати. Але ми почнемо це виконувати тільки тоді, коли буде відновлене знищене поховання на горі Монастир у Підкарпатському воєводстві. Ми дуже високо цінуємо заяву Міністерства закордонних справ (МЗС) Польщі, яке нарешті засудило цей акт вандалізму (і це відбулося вперше за багато років), але хочемо бачити конкретні кроки. Ми виступаємо за паритетні стосунки між державами, тому дії польської сторони стануть показником для наших наступних дій.

Ми виступаємо за історичну справедливість і ведемо переговори про нормальний режим охорони місць пам'яті. Має бути дотримана процедура щодо таких пам'яток, вони всі повинні бути занесені в реєстр і захищатися державою. Якщо будуть – на те саме може розраховувати і Польща в Україні. Якщо ні, якщо пам'ятники далі руйнуватимуться – то в Україні є сотні незаконно встановлених польських пам'яток, і польська сторона не зможе розраховувати на відповідний режим їх охорони, бо вони просто знаходяться поза правовим полем. Одна з наших пакетних пропозицій – врегулювати це раз і назавжди, так би мовити, «всі на всі».

До речі, початок масових акцій вандалізму щодо пам'яток в Україні і Польщі співпадає з початком російсько-української війни. З 2014 року в Україні відбулися 4 такі провокації, але всі пам'ятки відновлені, ситуації розслідувані, стосовно деяких відкриті справи щодо конкретних звинувачених осіб. На території Польщі за цей час відбулося 19 акцій – і по жодній справі немає результатів, ні один пам'ятник не відновлений, а до недавнього часу навіть заяв з польського боку не було. Для нас ситуація очевидна: або ми граємо на паритетних умовах та поважаємо пам'ять один про одного, або проблема залишатиметься невирішеною.

Чи познайомилися ви вже з головою польського ІНП?

З доктором Ярославом Шареком ми листуємося та попередньо узгоджуємо дату зустрічі. Я отримав пропозиції щодо конкретних дат і планую відвідати Варшаву до літа цього року (розмова відбувалася до пандемії коронавіруса, яка вносить свої корективи в плани усього світу – прим. ред.). Цей візит може відбутися в рамках якихось заходів, але також я хотів би присвятити кілька днів знайомству з польською аджендою (порядок денний, план дій, що містить концептуальні засади), з Інститутом, його співробітниками та проектами. Може, ми б досягли домовленостей щодо конкретних проектів, зокрема щодо роботи з архівами репресивних органів, щодо вшанування місць пам'яті, обговорили б можливість розробки потрібних нормативно-правових актів. Треба бачити, наскільки у поляків серйозна готовність до конкретної роботи.

Великий напрям, який потребує нашої уваги, – це координація спільних зусиль із протидії російській гібридній агресії, яка пов'язана з інструменталізацією історії, створенням історичних міфів та фейків і фактично із зазіханням російського режиму на українську та польську національну пам'ять. Це перша тема, яку я б хотів обговорити з польськими колегами. Я вже надав пропозиції пану послу щодо спільних міжнародних дій, їх я також хотів би обговорити і з паном Шареком.

Після приходу до влади президента Володимира Зеленського і змін в УІНП відбулося «перезавантаження» польсько-українських відносин. Чи ви відчуваєте це потепління?

Я не можу говорити про це, бо раніше не був суб'єктом цих відносин, але я бачу конструктивні, теплі, дорослі стосунки. Ми оперативно на зв'язку, надаємо потрібні консультації польській стороні щодо всіх питань. Ці стосунки справляють добре враження, хотілося б, щоб вони були ще більш результативними.

Історик Олександр Зінченко у своєму інтерв'ю «Нашому слову» сказав, що ви захочете примиритися з Польщею, але у вас нічого не вийде.

Я оптиміст. Завжди ціную позицію скептиків, це тримає нас в тонусі, але все-таки я відчуваю зв'язок і взаємний інтерес між нашими сторонами. Якщо для взаєморозуміння треба більше спілкуватися, більше проходити процедур, то я готовий до цього. Але результат має бути. Гри в одні ворота не буде.

Однією з форм співпраці був Українсько-польський форум істориків, який почав працювати з 2015 року, але припинив свою діяльність у 2017-му. Чи буде він відновлений?

Доктор Шарек пропонував відновити діяльність цього Форуму, й мені ця ідея подобається. Але спочатку – встановлення симетричних, паритетних відносин.

Робота Форуму була припинена, зокрема, через закон про ІНП, що прийняв польський Сейм. Він унеможливлював свободу академічних дискусій, зокрема в оцінці подій на Волині. Існують об'єктивні питання, в яких Україна і Польща не можуть примиритися, – як співпрацювати в цій ситуації?

Я не бачу, в чому ми не можемо примиритися. Ми маємо назвати все своїми іменами і жити далі з усвідомленням того, що у нас складне минуле, і ми не святі. Так, є польський закон, який називає Волинську трагедію геноцидом, але його оцінки різняться навіть у польському суспільстві. Ми ж, українці, між собою маємо чесно назвати все своїми іменами – так, були військові злочини, треба вибачитися і жити далі. Насправді мене дивує ця історія, тому що обидві нації вже все визнали, вибачилися, але комусь цікаво запускати все по другому колу, інструменталізувати наші національні травми для політичної дошкульності. Чи це мудро? Сумніваюся. У нас є більші проблеми і загрози, та ж Росія, якій поперек горла стоїть українська і польська незалежність. Треба на це звертати увагу, а не ходити знову по колу. З іншого боку, якщо ці питання з'являються, значить, не все ще проговорено. Значить, нашим суспільствам ще потрібен час, потрібно про це писати, створювати культурні продукти, але не маніпулятивні, а зроблені з повагою до минулого і майбутнього, з повагою до гідності людей. Інакше це стане прірвою ненависті, конкуренцією жертв, але не конструктивною співпрацею народів Європи 21-го століття.

Які спільні культурні та історичні події чи проекти плануються з польською стороною?

Події будуть відбуватися і в Україні, і в Польщі. Буде проведена конференція про українсько-польські стосунки. Планується візит в рамках відзначення подій української революції 1917–21 років у Варшаву, на православний цвинтар на Волі. Ми хочемо зробити виставку, як українці і поляки захистили Європу від більшовиків (зазвичай робимо такі виставки в Києві, а потім масштабуємо та передаємо в регіони). Інститут планує розробляти медійні матеріали, кампанії – хочемо говорити, наприклад, про Марка Безручка. Є плани створити комікси про Варшавську битву, є пропозиція провести українсько-польський парад реконструкторів – це буде робити не держава, а громадські організації, клуби реконструкторів, наприклад, до 100-ліття звільнення Києва від більшовиків. Всі ці теми в цьому та в наступних роках будуть пріоритетними.

6. →

eprasa.pl a026c33ee9

ПОГЛЯДИ

Польща не пройшла стрес-тест коронавірусом

Тетяна ДАНЮЧЕНКО, відповідальна секретар редакції

В буденному житті людина радить собі сама, держава, по суті, потрібна їй лише у позаштатних умовах: навести справедливість, захистити під час небезпеки, врятувати в разі екстреної ситуації. Виявилося, що з останнім Польща впоратися не може – це чітко показала ситуація з коронавірусом, який став стрес-тестом для держави.

Стрес-тестування – це випробування будь-якої системи для визначення меж стійкості в умовах перевищення меж нормального функціонування. Так-от, Польща цей тест не пройшла. Ззовні стійка європейська країна виявилася досить хиткою конструкцією, яка лишає своїх громадян сам на сам з небезпекою. Реалії, про які заспокійливо звітують в телевізорі, дуже відрізняються від медичних ситуацій зі справжнього життя.

Моя історія виглядає дуже типово: я тиждень хворіла, кашляла і мала високу температуру, але так і не отримала медичної допомоги. Також я не отримала чітких інструкцій «що мені робити» та не була протестована на коронавірус. І я не єдина, таких історій по всій Польщі сотні.

У понеділок у мене почався кашель і гарячка, температура була вище 38 градусів. Нежитю не було, боліла голова і морозило (це був тільки початок, морозити мене буде ще тиждень). Я випила ібупрофен (пізніше з'явилася інформація, що при коронавірусі його пити не можна) і залягла вдома, благо, в Польщі вже на той час прийняли можливість працювати віддалено. Але працювати мені не довелося. Температура росла, збиватися не дуже хотіла, я побачила на термометрі навіть 39.5, приєднала інше жарознижувальне – парацетамол, дні злилися з ночами, я майже не їла, втратила 4 кг, інфекція опускалася вниз, дихати ставало все важче. Водночас я намагалася отримати медичну допомогу. Але за тиждень так її і не отримала.

Я дзвонила: на інфолінію NFZ («Національний фонд здоров'я»), до державного санепіду, до повітового санепіду, в інфекційну лікарню, в свою поліклініку, в швидку, в чергову лікарню. Дзвонила багато разів, іноді по 40 хвилин слухаючи музику, іноді мене скидали («ви 50-та в черзі») з обіцянкою передзвонити і не передзвонювали, а до місцевого санепіду я взагалі так і не змогла додзвонитися. А якщо кудись і додзвонювалася, то медики або плуталися, або говорили зніяковіло «не знаю», або щось протилежне одне одному.

Лікар з поліклініки, почувши про мої симптоми, відмовився йти до мене додому, довго розпитував, де я працюю, чи спілкуюся там з українцями, які приїхали з України, а потім сказав, що передзвонить. Телефонував так кілька разів, в результаті сказав збиратися, за мною їде спецтранспорт – я лягаю в інфекційну як підозрювана на коронавірус. Після запитання, а як мені бути з донькою – знову зупинка, мовчання і... «я вам передзвоню». Передзвонив і сказав, що ми в карантині на два тижні, сидіть вдома, пийте жарознижувальне, а як буде гірше, телефонуйте в швидку.

Гірше мені, звичайно, стало. Але в швидкій мені сказали, що в мене звичайний грип і дуже обурилися, чому це лікар не прийшов мене оглянути. Якщо мені дуже погано, то вони можуть мене забрати до лікарні, але там черги по 7 годин, тож краще б я зверталася до поліклініки. У поліклініці переляканим і стурбованим голосом сказали, що лікарів немає (де вони?), але щоб я ні в якому разі не приходила, бо ж може я заражена. У інфекційній лікарні мені сказали, що як хочу, то можу приїжджати, але тоді вже точно буду вважатися особою, яка контактувала з хворими, та й черга на огляд і тестування 10 годин. У наступній лікарні сказали, що не поїдуть за мною, бо я в стані сама ходити ногами, нехай би приїхала сама. Санепід все так же загадково мовчав, а інфолінія взагалі нічого не знала. Ні в кого довідатися було не можна: чи перебуваю я у коронавірусному карантині і не можу виходити з дому під загрозою штрафу в 5000 злотих? Чи в карантині, але такому, не дуже карантинному, і якщо треба, то спокійно можу поїхати в інфекційну на трамваї?

Добре, що ця історія скінчилася добре. Мій організм таки поборов температуру через тиждень, а кашель сам перейшов із задушливого в звичайний набридливий. Судячи з того, що ніяка соціальна служба не хоче перевірити, чи маю я продукти, а медиків не обходить, чи маю я ліки, щоб лікувати кашель – то я не в коронавірусному карантині. Але я продовжую тримати обсервацію, бо зрештою нікому не відомо – чим таки хворію і чи не розповсюджу інфекцію далі. Бо якщо держава не відповідає ні за що – відповідальною мушу бути я.

Державна польська медицина і так жахлива, всім відомі черги до лікарів по півроку, коли вони вже, може, й не потрібні. Але в умовах екстреної ситуації в системі взагалі наступив хаос, підвищуючи летальність і так небезпечного коронавірусу. Люди не зможуть отримати медичну допомогу не лише в реанімаціях, бо там немає місць, а ще далеко на підступах до них, бо не зрозуміють, як їм діяти, не зможуть додзвонитися до лікаря, не отримають поради і будуть розповсюджувати вірус далі.

Як, на мій «хлопський» розум, мала б діяти держава? На випадок будь-якої позаштатної ситуації вже мати чіткі інструкції, як будуть працювати всі служби. Спостерігаючи з початку року за епідемією в Китаї, розробити додаткові інструкції на випадок приходу коронавірусу в Європу. Провести навчання серед лікарів, підготувати операторів на інфолінії, закупити маски та засоби захисту для лікарів, а також експрес-тести і тестувати день і ніч, день і ніч усіх підозрюваних на коронавірус. Вже доведено, що лише тестування якнайбільшої кількості людей зменшує кількість заражених. Натомість в цьому хаосі, що наступив, ніхто з лікарів нічого не знає, одні зі страху біжать з роботи, другі бояться оглянути хворого, щоб не наразитися самим на небезпеку, треті дають настанови, які суперечать рішенням четвертих, і так далі. ■

Надзвичайний стан завтрашнього дня

«До міст їде військо. Усі магазини закриють. Робіть запаси, бо ніхто не подбає про вас. Провезу на кордон за 500 злотих». Це лише мала частина речей, котрі можна було прочитати останніми днями в українських групах у Польщі у Фейсбуці. Введення стану епідеміологічної загрози в п'ятницю, тринадцятого, змінило життя і пріоритети багатьох людей. А також – увиразнило ті проблеми, про котрі ми говорили й писали багато років.

Ігор ІСАЄВ головний редактор порталу українців Польщі PROstir.pl

Українські мігранти в Польщі виявилися однією з найбільш вразливих груп, котрі відразу відчули наслідки надзвичайного стану в Польщі (хоч номінально він – не надзвичайний, проте рівень обмеження громадянських прав порівняний із ним). Заради справедливості, варто підкреслити: наслідки обмежень у зв'язку з коронавірусом відчули всі, найменш захищені групи людей: однак іміґранти в будь-якій державі приречені на менший захист.

На «гарячу лінію» Українського дому у Варшаві, котру з думкою про мігрантів 16 березня відкрив фонд «Наш вибір», телефонують із різними історіями: хтось втратив роботу і не мав чим платити за квартиру (у робітничих гуртожитках оплату приймають щодоби), а опинившись на вулиці, не міг дозволити собі заплатити уп'ятеро вищу ціну за повернення додому. Більшість історій – не така кардинальна в наслідках: багато хто зрозумів закриття кордонів Польщі (а відтак – і Євросоюзу) як наказ виїхати з країни. Паніку викликала відміна міждержавних сполучень.

Щоправда, уряди – як польський, так і український, – кілька днів згодом почали організовувати спеціальні транспорти для власних громадян, щоб хоч якось розв'язати обмеження, котрі самі щойно ввели. Київ в додатку, перед закриттям кордонів, впровадив певний інформаційний хаос: спочатку повідомив про закриття кордонів, проте не уточнив яких, і якраз у цей час польський уряд теж закрив межу. В українських іміґрантів, котрі хотіли повернутися додому, було лише двадцять годин на це, однак бракувало інформації, куди саме варто прямувати.

Чимало хаосу було у зв'язку з завершенням терміну дії документів громадян України – адже воєводські управління, котрі займаються їх видачею, теж обмежили роботу. Щоправда, наприкінці першого тижня надзвичайного стану було повідомлено, що Польща продовжуватиме дію цих документів – проте до того часу люди не зовсім розуміли, як до них ставитимуться прикордонники, зараз або в найближчому майбутньому. Більшість питань, котрі мені особисто ставили українські мігранти в Польщі, зводилася до одного – залишитися чи виїхати? Перед цією дилемою опинились також ті, в кого термін перебування не закінчувався і кого не виселяли з дня на день. Навіть коли відповідним службам вдалося опанувати інформаційний хаос (тут варто порадити слідкувати за офіційною інформацією, вона зараз оперативна і перевірена: наприклад, на сайті Посольства України в Польщі, української митниці чи спеціальної сторінки польського уряду про коронавірус, де є також версія українською мовою), – проте уся ситуація посіяла головний сумнів: у завтрашньому дні.

Усе сьогодення, викликане коронавірусом, однак мусило статися. Якби не коронавірус – до цього довело б щось інше: катастрофа у медичній, екологічній чи фінансовій галузі, що вже невпинно наближалася. Надзвичайний стан лише увиразнив ті проблеми, на котрі – без відчутного результату – звертали увагу неурядові і наукові установи. Сьогоднішній стан варто сприйняти як тест того, чи ми готові до чогось серйознішого в недалекому майбутньому.

Про катастрофічний стан медичної опіки говорилося не лише в Польщі – це була болюча тема навіть у США; проблема незахищеності працівника – її вже десятиліттями досліджують науковці та уряди; криза європейських демократій, котрі не є в стані розв'язати проблеми громадянина, – це тема дискусій останніх років у всьому ЄС; паніка та її використання Росією, Китаєм та іншими авторитарними режимами проти західного світу – ну про це ми теж багато чули. Стан епідеміологічної загрози дає нам тест для значно більшої загрози, котра кільканадцять років висить над усім світом – куди ми йдемо? Чи правильно йдемо? Чи прийняті нами рішення є відповідними?

Не можна однозначно відповісти, чи Польща або Україна здають цей екзамен: є царини, у яких вони радять собі непогано, а є такі, над якими варто працювати. Надзвичайний стан показав також надзвичайну мобілізацію громадян – самовіддана праця українських дипломатів на кордонах, робота громадських діячів із допомогою потребуючим (також українцям у Польщі), розвіювання фейків, намагання підтримати суспільство, котре просто розгубилося.

Проте відчайдушна посвята діячів не триватиме довго, та й вона не є в стані вирішити проблеми усього суспільства, відповідальність за які лежить на державі. І українське, і польське суспільства виходитимуть із цієї кризи з глибокими ранами, психологічною травмою, гіршим, якщо не катастрофічним економічним станом, а головне – із великою фрустрацією. Фрустрації виливатимуться соціальними та економічними каналами: уже зараз на польських форумах, де описуються проблеми українських іміґрантів, я бачу більшу ніж звично нехіть щодо них: мовляв, тепер і нам, полякам, погано, а вам краще забиратися у свою державу. Досі ці процеси, що ми їх спостерігали в дуже обмежених і невеликих групах (медицина не працює, бо іміґранти приїхали; квартири дорогі – бо українці купують; не підвищуються зарплати – бо приїжджі їх забирають), – це все може опанувати мізки значної частини польського суспільства.

Досвід західних держав свідчить, що навіть за умови величезного безробіття серед місцевих мігранти нікуди не подінуться, вони знаходять собі роботу. Це може стати великим викликом для польського суспільства й політики, модифікувати її і потрапляти тепер уже на реальний, а не вигаданий ґрунт. Дотеперішні проблеми міграційної політики і дискурсу щодо українців – котрий торкається не лише приїжджих, але й української меншини – можуть стати невинною іграшкою в порівнянні з тим, що нас чекає. Тому будьмо витривалі й сильні. ■

eprasa.pl a026c33ee9

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Пластова зустріч у Мриґлодах

Пласт – українська скаутська організація в Польщі запрошує 1–3 травня пластунів та всіх охочих на зустріч у Мриґлодах (Мриґлоди-Любицькі, Підкарпатське воєводство).

«Поєднаймо корисне з приємним – вишкіл з практичного пластування, підготовку території до цьогорічного юнацького табору та святкування 30-ліття Пласту в Польщі», – запрошують організатори.

Усім зацікавленим пропонують заповнити анкету, розміщену на Facebook-сторінці «Пласт Польща». Для отримання детальної інформації можна зв'язатися з Ганнусею Тимець (junactwo@gmail.com).

У Польщі бояться, що українці не приїдуть на роботу

Польські фермери бояться, що закриття кордонів через коронавірус унеможливить приїзд до Польщі українських робітників на весняно-польові роботи. Роботодавці звернулися до прем'єр-міністра Матеуша Моравецького – просять легалізувати перебування окремих працівників з України, задіяних у сільському господарстві.

Зокрема, фермери просять продовжити можливість легального перебування у Польщі тим українцям, у кого закінчується віза або термін, протягом якого вони могли працювати в рамках безвізового режиму. Згідно з польським законодавством, ті, хто працював на підставі безвізу (90 днів) або робочих віз (6–12 місяців), мають залишити країну. Якщо раніше на місця одних працівників відразу приїжджали інші, забезпечуючи швидку ротацію, то зараз все буде інакше. Після закриття кордонів у зв'язку із загрозою поширення коронавірусу трудові мігранти з України не зможуть приїхати до Польщі, принаймні найближчим часом.

Фермери також зауважують, що аграрна галузь країни займає провідні позиції не лише в Європі, але й у світі за показниками експорту печериць, заморожених фруктів, яблук, вишні, смородини. Аби Польща залишалася серед лідерів, потрібні працівники – а якщо їх не буде, то аграрну галузь, на думку фермерів, чекає суттєвий спад виробництва.

До лику Святих мучеників Підляських увійшли 30 мешканців сіл Шпаки та Зані

18 березня Священний собор єпископів Польської автокефальної православної церкви додав до лику Святих мучеників Підляських 30 мешканців сіл Шпаки та Зані, які загинули 2 лютого 1946 року від рук польських збройних формувань під командуванням Ромуальда Райса «Бурого». Про це на своїй Facebook-сторінці повідомив голова Українського товариства у Любліні Григорій Купріянович.

Як зазначає український діяч, пам'ять мешканців сіл Шпаки та Зані будуть вшановувати у соборі Святих мучеників Підляських в останню суботу липня, а також 2 лютого – у парафії Святого Симеона Стовпника у Бранську (поблизу цього містечка розташовані села Шпаки та Зані).

Григорій Купріянович пише, що це вже четверта група мучеників, яку Польська автокефальна православна церква додала до лику Святих мучеників Холмських та Підляських – людей, що загинули у 1940-х роках на цих територіях: перших вісьмох мучеників (переважно священиків Холмсько-Підляської єпархії) канонізували у 2003 році, наступний мученик із Холмщини був причислений до лику святих у 2008 році, а кілька місяців тому, у жовтні 2019 року, церква канонізувала «візників» (пол. wozaków) із Північного Підляшшя.

У православних церквах Польщі всі служби відбуватимуться за великопісним розкладом

Попри стан епідеміологічної загрози через коронавірус, єпископат Польської автокефальної православної церкви 17 березня оголосив, що всі служби відбудуться згідно з великопісним розкладом. Церква, проте, рекомендує духовенству забезпечити засоби гігієни у храмах та парафіяльних кімнатах: дезінфектори, серветки для протирання ікон тощо.

«Всі служби належить проводити згідно з розкладом Великого посту. Вірянам рекомендуємо приходити на таїнство сповіді у будні дні, коли у храмах збирається менше людей», – читаємо у комюніке Священного собору єпископів Польської автокефальної православної церкви.

Онлайн-трансляції богослужінь із вроцлавського собору

На сайті cerkiew.net можна взяти участь в онлайн-богослужіннях, які проходять у вроцлавському соборі Української греко-католицької церкви у Польщі. Зробити це можна двома способами: через стаціонарну камеру Airmax, постійно ввімкнену на сайті (доступ до неї – через сайт streaming.airmax.pl), або через камеру на YouTube. Архівні записи богослужінь із греко-католицького собору у Вроцлаві збережені на YouTube-каналі Вроцлавсько-Ґданської єпархії. А на сайті cerkiew.org можна знайти актуальну інформацію про те, де транслюватимуться Служби Божі зі святинь, що входять до Перемисько-Варшавської архієпархії.

Виставка ікон у Старґарді

13 березня в церкві у Старґарді відкрилася виставка ікон Дмитра Гордіци з України. Про це пише сайт cerkiew.net.pl. Художник створив кілька десятків авторських ікон та іконостасів в Україні, а в Старґарді закінчує роботу над іконостасом у парафіяльній церкві. Виставка Дмитра Гордіци у храмі приурочена до Великого

▲ Фото зі сайту cerkiew.net.pl

посту. У зв'язку з карантином відкриття пройшло у незвичний спосіб – в інтернеті. У прямому ефірі глядачі могли почути, як автор розповідає про свої ікони, та побачити їх. Роботи Дмитра Гордіци залишаться у греко-католицькій церкві у Старґарді до Великодня. Їх можна також подивитися на сайті cerkiew.net.pl.

У Кракові завершився процес щодо підпалу офісу угорського товариства в Ужгороді

У Польщі завершився судовий процес у справі про підпал угорського культурного центру в Ужгороді в лютому 2018 року. Про це повідомляє «Польське радіо». Виступаючи у краківському суді 9 березня, прокурор Маріуш Садло назвав інцидент терактом. «Ці дії не були в інтересах Польщі – це надало злочину терористичного характеру. Виконавці мали на меті розпалювання угорсько-українського конфлікту», – підкреслив Маріуш Садло. За його словами, обвинувачені хотіли поглибити конфлікт між Україною та угорською меншиною, аби ослабити і дестабілізувати ситуацію в країні.

Для трьох підсудних поляків, яких звинуватили у підпалі, прокурор вимагав суворе покарання: для організатора підпалу Міхала Прокоповича, члена організації «Фаланга» (Falanga) – 4,5 роки ув'язнення, а для виконавців злочину Томаша Шимковяка та Адріана Марґлевського – 1,5 року і 11 місяців умовно з випробувальним терміном на 4 роки.

Під час розслідування з'ясувалося, що Міхал Прокопович був членом проросійської партії «Зміна» («Zmiana»). Її лідера Матеуша Піскорського польські спецслужби звинуватили у шпигунстві на користь Росії та Китаю. Прокопович завербував Марґлевського і Шимковяка за 2 тисячі злотих для кожного.

Заява МЗС Польщі у зв'язку із шостою річницею окупації Криму Росією

Польща незмінно засуджує незаконну окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що передувала агресії Росії на Сході України. Про це йдеться у заяві, опублікованій на сайті Міністерства закордонних справ. «Ми послідовно підтримуємо територіальну цілісність та суверенітет України відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262, прийнятої 27 березня 2014 року. Ми наголошуємо на зобов'язанні не визнавати – зараз і в майбутньому – незаконну анексію Криму», – ідеться у документі. Польське МЗС зазначає, що дії Росії – це серйозний виклик для міжнародної безпеки та правового порядку, що забезпечує територіальну цілісність та суверенітет усіх держав.

«Ми рішуче протестуємо проти незаконних дій Російської Федерації, якими вона прагне закріпити анексію. Мілітаризація Кримського півострова та міста Севастополя негативно впливає на безпеку в Чорноморському регіоні, а обмеження руху через Керченську протоку є порушенням міжнародного права. Ми висловлюємо глибоку стурбованість погіршенням ситуації з правами людини на території півострова, окупованого Російською Федерацією, зокрема у зв'язку із переслідуванням татарської меншини та україномовної громади» – наголошується у заяві.

МЗС Польщі закликає Росію дозволити необмежений доступ до Криму міжнародним організаціям з моніторингу прав людини.

Видання «Time» визнало Анну Валентинович однією зі 100 найважливіших жінок минулого століття

Активістку вільних профспілок та легенду «Солідарності» Анну Валентинович американський тижневик «Time» назвав однією зі 100 жінок, які мали великий вплив у XX столітті. Діячку «Солідарності», яка має українське походження, назвали «найважливішою жінкою 1980 року».

▲ Меморіальна таблиця Анни Валентинович у селі Садова (колись Сінне) на Рівненщині. Фото з Facebook-сторінки Ігоря Галагіди

Портрети 100 постатей минулого століття – це проект тижневика «Time», який має на меті привернути увагу до впливових жінок, які часто несправедливо залишалися у тіні чоловіків. Газета також підготувала обкладинки із зображеннями цих людей – кожна з жінок була найважливішою у конкретному році. Так, Анну Валентинович – постать 1980 року – тижневик назвав «матір'ю польської незалежності». Він пригадав її біографію, а також те, що саме її звільнення із Ґданської корабельні після діяльності на захист робітників було причиною страйків. Результатом цього стало підписання Ґданської угоди та створення першої вільної профспілки у комуністичній східній Європі – «Солідарності». «Тріумф у Ґданську прискорив падіння комунізму. Він також призвів до того, що цілі покоління поляків вважають Валентинович матір'ю своєї незалежності», – пише тижневик «Time».

Анна Валентинович народилася у нині неіснуючому хуторі біля села Сінне (Рівненщина) у багатодітній українській селянській родині Назара та Приськи Любчиків. Батько мав 5 дітей від першого шлюбу, від другого — ще 5: Ольгу, Петра, Катерину, Василя, Ганну (окрім цього, від першого шлюбу з Олексою Сущиком Приська мала сина Івана, якого після війни вислали до Сибіру на 15 років каторги за співпрацю з УПА; Анна Валентинович була на його похороні 2009 року). ■

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.

Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl a026c33ee9

ГРОМАДА

Розповіді про життя Лесі Українки – у бартошицькій школі

Кожного року, під кінець лютого, учні та вчителі української школи у Бартошицях перебувають в особливому настрої. Ці дні записані у шкільному календарі від 1997 року як свято Лесі Українки, чиє ім'я носить школа. Щороку на таких зустрічах ми дізнаємося щось нове про життя та творчість української поетки. Вона прожила тільки 42 роки, бо важко хворіла: з'явилася та згасла, як зірка, проте її світло освітлює нам дорогу й до сьогодні.

Зі вступним словом виступила директорка школи Любомира Тхір – вона привітала всіх учителів, учнів та старше покоління гостей-бартошичан. Після цього глядачам розповіли про сім'ю Лесі Українки, про родини Косачів і Драгоманових, які походили з Боснії та Греції. Учні 8 класу підготували презентацію про усіх членів сім'ї – батьків, братів, сестер – і те, як склалися їхні долі. У Лесиної родини нам слід повчитися поваги одне до одного, доброти, справедливості, взаємопідтримки.

Косачі не мали вишуканих меблів чи пишних обідів, як тоді було заведено у дворян. Зате вони зналися на літературі, живописі, музиці і співах, історії; спілкувалися з композиторами та письменниками. Мати Лесі Українки, Олена Пчілка (справжнє ім'я – Ольга Драгоманова) змогла дати своїм дітям якісну освіту. Михайло став фізиком-метеорологом, Ольга – письменницею, перекладачкою та лікаркою, Оксана – інженеркою, Микола та Ізидора стали агрономами. А Леся – відомою поеткою. Вона вболівала за свою країну, як і ми тепер, під час війни з Росією на Сході України. Тож ми не могли не згадати про Майдан і Небесну сотню – людей, які віддали свої життя в лютневі дні 2014 року.

Учні виступили з віршами, присвяченими героям; хор «Лісова пісня» презентував нові пісні «Славні воїни», «Виростеш ти, сину», а ансамбль «Дар любові» – твір «Біля тополі». Також учні співали на слова Лесі Українки – «Колискова», «Давня весна», станцювали «Гопачок» – усе це допомогли підготувати вчителі української мови.

Зал вшанував пам'ять загиблих хвилиною мовчання, учні запалили свічки під символічним деревом з янголами.

«Так! Я буду крізь сльози сміятись,
серед лиха співати пісні,
без надії таки сподіватись,
буду жити! Геть думи сумні!»

Ці Лесині слова потрібні нам зараз як ніколи. ■

Наталія ШЕЛЕСТ

Фото: Мирослава Дрозда

Шевченко єднає поляків і українців у Любліні

9 березня в Любліні у невеликому сквері ім. Тараса Шевченка, неподалік православної церкви на вулиці Руській, українці та поляки традиційно читали вірші українського поета. Учасників «Шевченківських читань» привітав секретар Українського товариства Андрій Савенець. Цього разу він почав виступ не з цитування поезії, а з того, що згадав про поляків, які вважають, що Шевченко «героїзував гайдамацький рух» у віршах «Холодний Яр», «Швачка» і поемі «Гайдамаки», хоча сам насправді не захоплювався гайдамаками. Представники Громадянської ініціативи на чолі зі Здіславом Коґуцюком, які агітують змінити назву цього місця на сквер Справедливих українців, вивісили неподалік транспарант із цитатами з «Гайдамаків» та роздавали листівки з вибраними фрагментами польською в перекладі Леонарда Совінського.

Захід охороняли також правоохоронці. «Для тих, хто, може, не зовсім уважно читає Тараса Шевченка, я нагадаю, що у 1831 році поет написав передмову – імовірно, саме для тих читачів, які не могли відрізнити слова героя твору від голосу нарратора. Шевченко ще півтора сторіччя тому закликав до порозуміння між українцями і поляками», – прокоментував Андрій Савенець. На зустріч для всіх охочих принесли також «Кобзар» українською та польською мовами у перекладі Петра Куприся.

До учасників заходу звернувся віцемаршалок Люблінського воєводства Збіґнєв Войцеховський. Він пригадав складну історію наших народів і підкреслив, що цей досвід повинен нас мобілізувати і мотивувати діяти позитивно. «Завжди, коли ми були разом, — ми перемагали, забезпечували спокій та розвиток. Варто дослухатися до слів Шевченка і розпочати новий діалог», – наголосив Збіґнєв Войцеховський.

Акцію «Читання Шевченка» підтримало також Генеральне консульство України в Любліні. Консул Артем Валах зазначив, що Польща і Україна зараз працюють над спільним майбутнім, і підкреслив – дуже важливо, що у заході беруть участь українські діти. Наймолодші учасники акції — учні люблінських шкіл — цитували вірші «Мені тринадцятий минало», «Садок вишневий коло хати», «Катерина». Охоче читав Шевченка Кшиштоф Становський — директор Центру міжнародної співпраці. Усіх їх слухали, серед інших, представники багатонаціональної військової литовсько-польсько-української бригади імені гетьмана Костянтина Острозького на чолі з полковником Братишком. Андрій Савенець насамкінець наголосив: «Постать Тараса Шевченка має величезне значення для сучасної української культурної ідентичності. Це постать, яка змогла об'єднати український народ, сприяла тому, що українці стали нацією. Шевченко дуже важливий і для поляків. Це особливо видно в Любліні, де дві громади існували і співпрацювали протягом століть».

«Читання Шевченка» ініціювало та провело Українське товариство. ■

Олеся ҐЕРАЛЬ

СВІТ

Україна та закордонне українство – єдине ціле: Провід СКУ обговорив актуальні питання співпраці з Міністром закордонних справ Дмитром Кулебою

19 березня 2020 року відбулася телефонна розмова Міністра закордонних справ України з Президентом СКУ Павлом Ґродом. У розмові також взяли участь Стефан Романів, Перший віцепрезидент СКУ, Андрій Футей, Віцепрезидент СКУ, Марія Купріянова, виконавча директорка СКУ, та директор Представництва СКУ в Україні Сергій Касянчук.

Як світова надбудова української діаспори, СКУ запропонував допомогу та підтримку важливим зусиллям МЗС України під час пандемії коронавірусу, зокрема, щодо оперативного поширення офіційної інформації до закордонних українців та гуманітарної підтримки на міжнародній арені. Провід СКУ мав нагоду представити Міністру повний спектр питань, які постають перед закордонним українством сьогодні через обмежувальні заходи пов'язані з пандемією, в тому числі, питання продовження терміну перебування в Україні, питання відшкодування або «замороження» візових коштів через скасовані поїздки до України тощо.

Окрему увагу приділили актуальним питанням політичної ситуації, зокрема, рішенню Тристоронньої контактної групи в Мінську щодо створення Консультативної ради. Провід СКУ висловив занепокоєння світової української спільноти загрозами, які несе імплементація цього рішення.

Сторони обговорили наступні практичні кроки у співпраці в рамках ключових пріоритетів СКУ та Міністерства – від спільної протидії російській агресії та сприяння збереженню санкційного режиму щодо Росії до допомоги в розбудові могутньої української держави через програми публічної дипломатії. Міністр відзначив важливу роль світового українства в постійному приверненні уваги міжнародної спільноти до російської агресії, яка триває на сході України.

«Ми вдячні за відкритий діалог та тривале партнерство з МЗС України у спільних пріоритетах боротьби з російською агресією, розбудови української держави та розвитку світових українських громад. У часи надзвичайних глобальних загроз ми діємо як єдиний світовий український народ, єднаючись у допомозі. МЗС України та СКУ продовжать втілювати ефективні інструменти та шляхи співпраці в новій реальності», - зазначив Президент СКУ Павло Ґрод.

eprasa.pl a026c33ee9

УКРАЇНА

На що епідемія підштовхне Зеленського?

Окрім епідемії коронавірусу, Україна намагається вирішити ще одне екзистенційне для себе питання – як наблизитись до обіцяного владою закінчення війни або як запобігти здачі національних інтересів? Водночас, суспільні негаразди такого штибу як світова епідемія й паніка – неабияка нагода, аби ухвалити рішення, які за будь-яких інших обставин здійняли би бурю суспільного невдоволення.

Влада добре пам'ятає хвилю протестів, що передували паризькому саміту нормандської четвірки, коли Зеленський погодився на так звану формулу Штайнмайєра, сприйняту у громадянських та деяких експертських середовищах як зраду національних інтересів. Тоді гостра суспільна реакція не забарилась. Численні вуличні протести наочно продемонстрували новій команді, що суспільство в жодному разі не погодиться на здачу національних інтересів і буде пильно спостерігати за кожним кроком влади.

Контролювати владу набагато легше, коли політики вчасно й дохідливо пояснюють суспільству логіку своїх кроків. Які добрі наміри не мала б команда президента, найвразливішим її пунктом залишається слабка або взагалі відсутня комунікація із суспільством і незрозуміла стратегія поведінки з Росією. Важливі рішення ухвалюються за зачиненими дверима й не лише не коментуються політиками, а й спеціально приховуються від журналістів. Останнім таким рішенням було попереднє погодження Головою Офісу Президента Андрієм Єрмаком та керівником української делегації Тристоронньої групи у Мінську Леонідом Кучмою протоколу про створення Консультативної Ради у Мінську. І хоча цей новий орган, до якого входитимуть сепаратисти нарівні з українцями, має лише дорадчий характер – де факто, саме туди перенесуться усі дискусії про найважливіші для майбутнього Донбасу рішення на кшталт виборів, законодавства про статус Донбасу та навіть змін до Конституції.

Згідно з підписаним у Мінську протоколом, українці мають увійти до Консультативної Ради нарівні з сепаратистами – по 10 людей від кожної зі сторін. Це означає, що вперше за шість років війни з Росією Україна почне безпосередньо розмовляти й домовлятись з сепаратистами так, наче саме вони (а не Росія) є стороною конфлікту. Тим часом Росія увійде до Консультативної Ради лише у ролі спостерігача й матиме дорадчий голос, так само як Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Німеччина й Франція. Таким чином, Путіну вдасться нарешті посадити українців з сепаратистами за стіл переговорів, а самому змінити амплуа з агресора на миротворця.

Підписаний Єрмаком протокол, де сепаратисти вперше зазначаються як уповноважені представники Окремих районів Донецької та Луганської областей (ОРДЛО), не був ані пояснений владою, ані хоча б оприлюднений. Українці дізнались про сам факт підписання протоколу і про його зміст від заяв ватажків окупованих територій, які, на додаток, представили намір створення Консультативної Ради як великий прорив у перемовинах з українською владою. Не лише журналісти, громадські активісти й експертське середовище почали бити на сполох, а й частина депутатів президентської фракції «Слуга народу» висловила незгоду з підписаним у Мінську протоколом. Голові Офісу Президента довелось спочатку виправдовуватись перед невдоволеними депутатами на закритій зустрічі, а потім і перед всією країною на політичному ток-шоу. В результаті, ані ті, ані інші не вдовольнились поясненнями Єрмака, який наголошує, що консультації з сепаратистами відповідають мінським домовленостям. Згідно з 12 пунктом Мінських домовленостей Україна й справді повинна погоджувати з представниками ОРДЛО питання, що стосуються місцевих виборів, але лише після вирішення безпекових питань. Нагадаємо, що головним домашнім завданням останнього саміту нормандської четвірки у Парижі було виконання саме безпекової, (а не політичної) частини домовленостей, де найбільшим боржником і порушником порядку виступає Росія, яка не лише не дотримується режиму припинення вогню, а й відповідає за ескалацію конфлікту.

Єрмак також намагається виправдати підписання протоколу тиском Заходу, який буцімто квапить українців у виконанні політичної частини мінських домовленостей. Насправді, єдина, хто квапить Україну виконувати політичну частину без надання гарантій безпеки – це Росія, яка використовувала схожу стратегію в інших конфліктах.

Росія не погоджується на проведення наступного саміту нормандської четвірки без того, аби змусити Україну піти на політичний компроміс і їй це, схоже, вдається. Українській владі так залежить на якнайшвидшому проведенні нового саміту, що вона поступається тим, чим поступатися не мусить. Окрім Росії ніхто не вимагає від України миттєвого виконання політичної частини мінських домовленостей і той факт, що українська влада дає зелене світло на де-факто прямі переговори з сепаратистами й одночасно допомагає Росії змінити свій статус у цьому конфлікті видається вкрай дивним, нелогічним і таким, що не відповідає українським інтересам. Логіку, якою при цьому керується президент і його команда – важко зрозуміти, адже бракує комунікації, публічних консультацій і роз'яснень.

Поки українська влада виправдовується тим, що тримає все в таємниці, аби «не розкривати своїх карт перед росіянами», ситуація погіршується епідемією коронавірусу, який фактично зв'язує руки активістам і значно послаблює можливість швидко реагувати на ситуацію. Навіть попри це, намір створити Консультативну Раду спричинив справжню хвилю обурення як всередині українського суспільства, так і закордоном. Активісти й опозиційні політики намагаються влаштовувати пікети під стінами Офісу Президента та погрожують масовими демонстраціями. Петиція до Зеленського про відкликання згоди щодо «консультативної ради з ОРДЛО» набрала необхідні для розгляду 25 тисяч голосів, а Світовий Конґрес Українців випустив заяву, у якій наголошує, що своїми діями українська влада легітимізує російську риторику щодо «внутрішнього конфлікту в Україні» та перетворює Росію з агресора на «спостерігача», а згодом, можливо, і на «миротворця». Президент СКУ Павло Ґрод від імені усієї спільноти закликає Президента України та Верховну Раду «не допустити реалізації пропозицій Тристоронньої контактної групи, які суперечать національним інтересам України та українського народу».

Щоб рішення Тристоронньої контактної групи про створення Консультативної ради набрало чинності, його ще потрібно підписати. Підписання мало відбутись на наступній зустрічі у Мінську 25 березня, але через епідемію коронавірусу зустріч відмінили. І хоч епідемія – це шанс для української влади переосмислити свою стратегію щодо Росії, це також і унікальна можливість домовитись з Росією про те, про що влада не ризикнула б домовитись за звичайних умов. Залишається сподіватись, що цього разу президентська команда дослухається не лише до своїх опонентів і громадянського суспільства, а й до своїх власних депутатів, які все голосніше й відкритіше обурюються з приводу поступок Росії й занадто централізованої політики нової влади. ■

Олександра ІВАНЮК

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Предстоятель Української греко-католицької (УГКЦ) церкви Блаженніший Святослав під час літургії в патріаршому соборі Воскресіння Христового 22 березня сказав, що Церква зробить усе можливе, аби допомогти лікарям врятувати людські життя в разі спалаху коронавірусу в Україні. Також, УГКЦ готова перепрофілювати свої храми та монастирі в лікарні, якщо ліжок у звичайних лікарнях не вистачатиме. «Ми зробимо все, щоб не настала хвилина, коли ви, лікарі, будете вирішувати, котра людина буде жити, а котра – вмирати, оскільки не матимете достатньо засобів, щоб врятувати кожного. Як у часи Майдану усі наші церкви, парафії і монастирі відкрилися і вмить перетворилися на лікарні, на підпільні шпиталі, як буде потрібно – увесь церковний простір стане такими шпиталями, де ми будемо разом з вами рятувати людські життя. Лише ви навчіть нас, як це робити, – ми вміємо швидко і добре вчитися», – наголосив Блаженніший Святослав.

Померла соціологиня, директорка фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва Ірина Бекешкіна. «Передчасно пішла з життя Ірина Бекешкіна – відома українська соціологиня, директорка фонду «Демократичні ініціативи», старша наукова співробітниця Інституту соціології НАН України, одна із найавторитетніших науковців, людина, яка щиро любила свій народ та Україну», – повідомила прес-служба Фонду 21 березня. Ірина Бекешкіна народилася у 1952 році у Свердловській області Росії. Закінчила філософський факультет Київського університету імені Тараса Шевченка і аспірантуру Інституту філософії АН УРСР. Кандидатка філософських наук, авторка понад 100 наукових праць та публікацій. Працювала науковою редакторкою журналу «Філософська думка», науковою співробітницею Інституту філософії АН УРСР. З 1991 року – наукова співробітниця Інституту соціології НАН України. З 1996 року працювала у фонді «Демократичні ініціативи», який з кінця 90-х років організовує екзит-поли під час виборів в Україні. У 2001 році стала його знаковою керівницею, а у 2010 році очолила фонд після смерті його засновника Ілька Кучеріва.

Двоє українських вчителів увійшли до топ-50 світової премії «Global Teacher Prize». Номінантами світової премії «Global Teacher Prize», яку називають «нобелівкою для вчителів» стали вчитель інформатики із Запоріжжя та київська вчителька-дефектолог. Їх обрали з-понад 36 тис. учасників з усіх куточків планети. «Нарешті починаємо день з надзвичайно хороших новин! Світова премія «Global Teacher Prize» назвала 50 найкращих педагогів світу і серед них – двоє українців», – зазначила українська журналістка та блогерка Ярослава Гресь. Наталія Гладких – київська вчителька-дефектолог майже 10 років працює з дітьми з інвалідністю. У 2017-му вона також увійшла до п'ятірки кращих вчителів «Global Teacher Prize Ukraine». Вчитель інформатики Олександр Жук вивчив мову жестів, щоб навчати дітей з порушеннями слуху. У 2018 році він також переміг в «Global Teacher Prize Ukraine». Наступний етап конкурсу – відбір 10 кращих педагогів, а нагородження переможця відбудеться у жовтні у Лондоні. «Global Teacher Prize» – це світова щорічна премія вчителів, які зробили видатний внесок у професію. В Україні премію проводять з 2017 року, переможець отримує винагороду 250 тис. грн. Фіналіст світової премії стає власником 1 млн дол.

Уряди США і України домовилися про постачання в Україну скрапленого газу через термінали в Польщі в обсязі 6-8 млрд кубометрів щорічно з подальшим його транспортуванням до європейських країн через хаб на базі українських підземних сховищ. Про це повідомив заступник міністра енергетики та захисту навколишнього середовища Костянтин Чижик. За словами чиновника, оператором в цьому проекті виступлять або «Магістральні газопроводи України», або Газопостачальна компанія «Нафтогаз України», але, з огляду на дуже велику геополітичну вагу цього проекту, його реалізація буде проходити під патронатом президента Володимира Зеленського. Як зазначив Чижик, йдеться про безпрецедентний повномасштабний проект, який дозволить посилити енергетичну і геополітичну незалежність європейських країн від Російської Федерації, а також буде мати великий економічний ефект. За прогнозами міністра, для запуску цього проекту в повному обсязі необхідно від двох до трьох років, оскільки сьогодні залишаються обмеженими можливості польської сторони для прийняття заявленого обсягу газу в 6–8 млрд кубометрів. Чижик нагадав, що Україна, яка володіє найбільшими газовими сховищами в світі, готова вже найближчим часом прийняти такий обсяг газу, і це не вимагає істотних інвестицій в інфраструктуру.

Чемпіонат Європи з футболу 2020 року перенесли на наступний рік. Таке рішення прийняли на засіданні УЄФА. Причиною став спалах коронавірусу в Європі, через що на континенті скасовували масові спортивні заходи. У 2021 році Чемпіонат Європи має відбутися з 11 червня по 11 липня (у 2020 році датами турніру були 12 червня – 12 липня). На турнірі має зіграти й збірна України. Суперниками нашої команди є збірні Нідерландів та Австрії. Ще одна команда мала визначитися під час відбіркових матчів наприкінці березня 2020 року. Також щорічний пісенний конкурс «Євробачення», який мав відбутися 12 травня у нідерландському Роттердамі, організатори скасували через загрозу поширення коронавірусу. Таким чином, міжнародний 65-ий пісенний конкурс перенесли на 2021 рік. Як зазначається у повідомленні, впродовж декількох тижнів організатори шукали альтернативні варіанти, аби провести пісенний конкурс, однак у зв'язку з пандемією коронавірусу вирішили відмовитися від його проведення цього року. Україну на «Євробаченні-2021» має представляти гурт «Go_A», цьогорічний український переможець.

Підготувала Анна ВІННИЦЬКА

eprasa.pl a026c33ee9

ІНТЕРВ'Ю

«Гри в одні ворота не буде»

Продовження з 1. сторінки

Я також чув про акцію «Полум'я братерства», яку провели спільно пластуни і гарцери, запаливши свічки на могилах воїнів УНР, і радо вітаю такі ініціативи. Молодь, яка з повагою ставиться до історії та акцентує на повазі до пам'яті, – це наше майбутнє. Політикам треба дивитися на цих дітей і брати приклад: шукати нагоду бути разом, разом нести добро суспільству. Відомо, що Польща дуже релігійна країна, тож має високо цінувати християнські цінності. Християнський наратив говорить нам: «будьте як діти». Це якраз той випадок.

Чи є в УІНП плани щодо історії Закерзоння, щодо співпраці з польськими істориками українського походження, такими як Євген Місило, Роман Дрозд, Ігор Галагіда тощо?

На 2020 рік в Інституті вже розписані міжнародні пріоритети, і наразі великих проектів з історії Закерзоння немає, але я хотів би, щоб у наступних роках такі проекти виникли. Якщо ми знайдемо хороших партнерів в академічних інституціях, громадських організаціях, то з радістю запустимо такі проекти з 2021 року.

Напрацювання Інституту, розпочаті за Володимира В'ятровича, будуть вами продовжені?

Всі проекти, які не були завершені, тривають далі. Абсолютна більшість партнерств налагоджена, співпраця продовжена, також ми отримали багато нових пропозицій. Все конструктивне буде працювати, ми відкриті до нового.

Чи є УІНП політично залежним?

Ні. Я не отримую вказівок щодо ідеології ні від кого.

Як ви відчуваєте себе в Інституті, як ставлення колег?

Дуже багато роботи, відчуваю себе просто приваленим роботою (сміється). Майже не вистачає часу на сім'ю, на саморозвиток, буває, що робочий день триває по 15 годин. Чесно кажучи, я не був до цього готовий, до такої кількості проблем і завдань. Але це виклик для мене, особистий і професійний. Я розумію, що таке навантаження триватиме перші місяці входження в справи, та й у суспільстві ажіотаж, підвищений інтерес до роботи Інституту, до нового очільника. Щоб усе пояснити і відповісти на всі питання – потрібен час. Сподіваюся, що я налагоджу всі процеси – і стане легше, та й питань у людей згодом буде менше.

У мене трішки інше бачення комунікації, інше бачення роботи з освітнім середовищем. Я створив в Інституті окремий відділ комунікацій, хочу посилити міжнародний вектор. Одне з наших головних завдань – пояснити суспільству, навіщо воно за свої податки утримує Інститут. Не всі знають, що така установа взагалі є, чим вона займається і скільки на ній «зав'язано».

Колеги одразу сприйняли мене дуже насторожено, перший час всі очікували повороту кудись. Насправді я захоплююсь колективом, він молодий, пасіонарний, з правильними цінностями. Дуже показово (і це ознака здорового колективу!), що всіх цікавили ціннісні питання, як і що ми будемо робити, якими є «червоні лінії». Але пристрасті вщухли, ми спокійно працюємо. Радикальних ідеологічних розбіжностей я не бачу, проте в мене ліберальний, поміркований підхід, а частина моїх колег – відверті пасіонарії, «буря і натиск». Час покаже, чи сприймуть вони мої підходи та чи виявляться ці підходи ефективними.

Чи існує фідбек від суспільства?

Так. Я відчуваю, що тривожність зменшилася, причому з обох сторін. Раніше було багато насторожених запитань, а зараз ми отримуємо дуже багато пропозицій співпраці – від дипломатичних місій, істориків, видавців, громадських та правозахисних організацій тощо.

Я бачу гостру негативну реакцію на свою діяльність з боку російських медіа, тому роблю висновки, що рухаюся правильно і продовжую працювати в цих напрямках. Проукраїнське експертне середовище в переважній більшості дає моїм діям схвальну оцінку, але є частина людей, які вважають, що в умовах війни така ліберальна, поміркована політика, яку проводжу я, є неправильною. Вони хочуть більш різких, пасіонарних заяв та яскравих міфів. Беремо найкраще з неоднозначної історичної постаті, додаємо її в пантеон і біжимо далі, бо ж війна, часу немає. А я кажу: ні, так не буде, ми будемо детально та виважено говорити про складні історії та постаті й не будемо оминати двозначності в біографіях.

В одному з інтерв'ю ви казали, що держава не повинна займатися героїзацією. Що це означає?

Ми живемо в пострадянській країні й маємо дуже сумний досвід призначення героїв. Я вважаю, що держава не повинна цим займатися або до мінімуму звести всі інституційні процедури щодо героїзації. Це рудимент СРСР, коли героїв призначають органи влади. Єдиний, хто може визначати героїв, – це народ. А держава під тиском суспільної думки може їх визнавати.

Як бути з «чорно-білими» постатями української історії, зокрема 20-го століття?

Щодо них повинен бути суспільний консенсус, ми ж демократичне суспільство. Якщо внесок людини, яка долучилася до здобуття незалежності країни, більший, ніж її помилки, проступки, невдалі тексти, дії, які мають суперечливий моральний характер, негатив від методів, якими вона діяла, – тоді суспільство має чітко вирішити: сума вчинків, зроблених для добра країни, більша, ніж сума зла, – значить, ми ставимо пам'ятник, називаємо вулицю і таке інше. Але не може бути так, що якийсь орган влади призначає героя та каже, кого шанувати. Органи влади повинні зробити все можливе, щоби відбувся національний діалог щодо таких постатей, щоби суспільство розуміло темні плями в історії України того ж 20 століття. Чому ці темні плями з'явилися? Тому що тоталітарний більшовицько-комуністичний режим викривлював та приховував правду. Якщо людина брала участь у боротьбі за незалежність України у 1917–21 роках, була бойовим офіцером, захищала Київ під Крутами, але в якийсь час стала служити в СС «Галичина» – що з цим робити? Суспільство має проговорити ці речі і зробити вибір. Так само й у поляків є суперечливі герої, щодо яких інші держави висловлюють застереження, але поляки вважають, що вони багато зробили для Польщі – і все, це вирішене питання, ніякі міжнародні резолюції ситуацію не змінять. Але ще раз наголошую – це справа не органів влади, а саме суспільства.

Це стосується і героїв доби комунізму. Проте є одне «але». Якщо людина посідала високі позиції в державному радянському апараті, брала участь у встановленні радянської влади, то вона не може бути героїзована у публічному просторі – це пряма заборона закону про декомунізацію.

До речі, ви будете продовжувати політику декомунізації в Україні?

Звісно! Я підтримую декомунізацію і як державний службовець, і як громадянин, і як людина. Я давав присягу і маю виконувати українські закони. Так ще й виконую їх із задоволенням, це абсолютно відповідає моїй системі цінностей, я особисто виступаю проти пієтету перед більшовицько-комуняцьким режимом, побудованим на брехні.

А хто, на вашу думку, може бути сучасними героями для українців?

Військові, капелани, дівчата та хлопці, які пішли захищати Україну, герої Революції Гідності, які з дерев'яними щитами стояли проти озброєних, в обладунках «правоохоронців», які перестали захищати право, а стали захищати «золотий батон». Генерал Кульчицький. Сергій Кокурін – кримчанин, виріс у Сімферополі, приніс присягу на вірність українському народу, загинув від рук російських окупантів під час штурму військової бази в Криму, бо не кинув зброю, а стояв та виконував наказ – це герой України, який виявився порядною людиною та пожертвував своїм життям.

Герої України – це також лікарі, ліквідатори катастрофи на Чорнобильській АЕС, дисиденти. Треба вийти з парадигми, за якої в нас герої – тільки військові чи політики, треба розширяти цю призму людяності, помічати інші постаті, які зробили для становлення України часом не менше.

З якої країни ви б хотіли брати приклад?

Єдиної країни, яка втілює моє розуміння ідеальної держави, немає. Треба робити, як нас вчив Тарас: чужому навчайтесь, свого не цурайтесь. Треба вслухатися у свою країну, розуміти її самобутність, специфічність історичного досвіду, багатогранність українського соціуму. Але брати приклад, наприклад, у вибудовуванні системи оборони з Ізраїлю, правової свідомості – з Німеччини або США, у роботі з меншинами – з Канади. Якщо говорити про історичну, меморіальну політику – то це знов Німеччина, про суспільні сервіси – Нідерланди, про права людини, гендерну рівність, соціальну справедливість – це скандинавські країни, зокрема, Швеція.

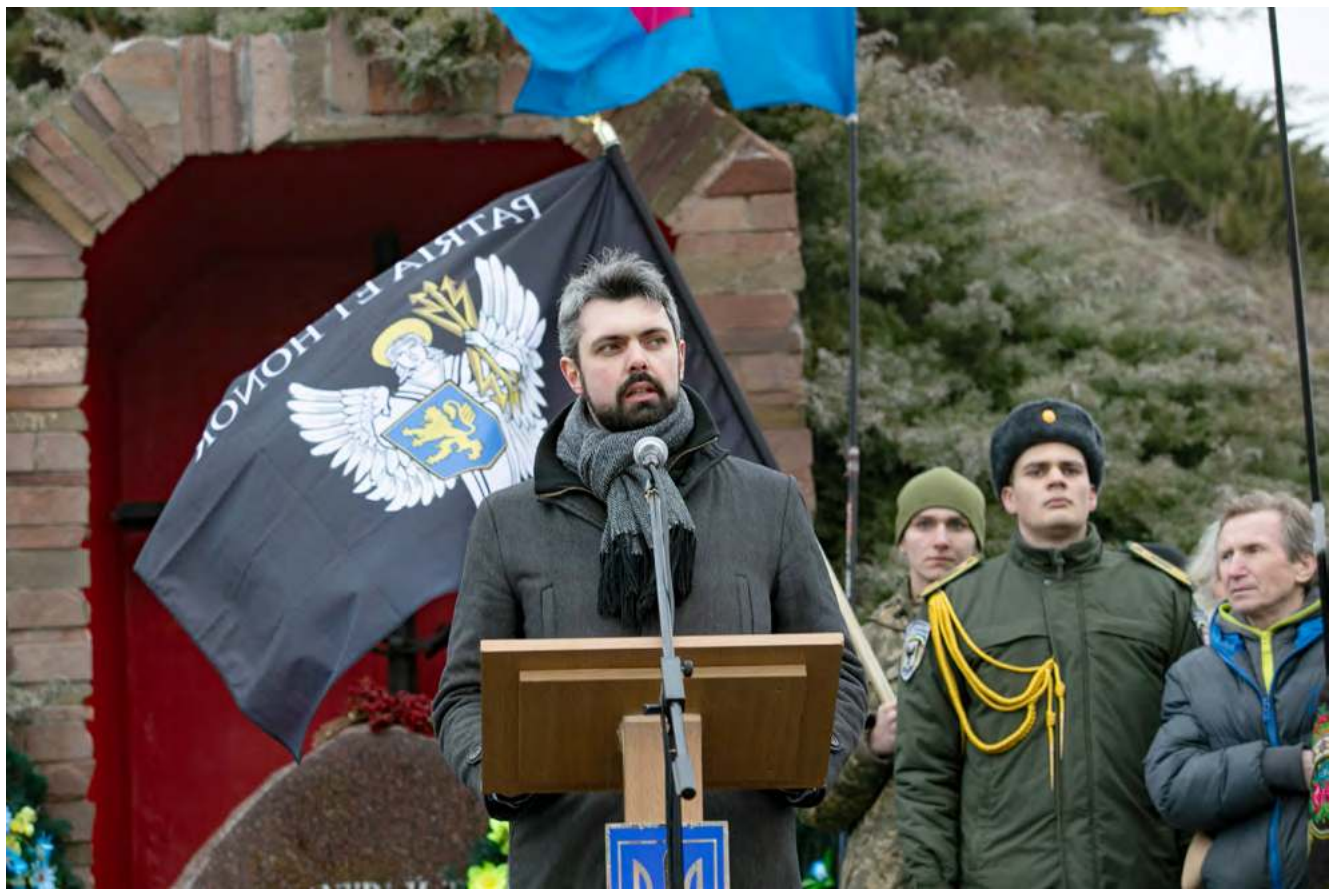

▲ Фото надане Українським інститутом національної пам'яті. Автор світлин – Костянтин Поліщук

Ми наближаємося до 30-ліття незалежності України і вже можна зробити якісь підсумки. Як ви оцінюєте роки незалежності?

Ми багато в чому запізнилися, наприклад, з декомунізацією. Так само ми пізно почали розуміти важливість гуманітарної політики, її „soft power". Трішечки не так ефективно використали свій збройний, військовий потенціал. Це наші мінуси. Але найголовніше, що ми маємо за ці роки, – ми не втратили чутливості до питань прав людини, до гідності, ми зберегли логіку «держава для людей, а не люди для держави». Це наскрізною лінією йде через всю незалежність України: сентимент до прав людини, обурення несправедливістю. Кульмінацією цього стала Революція Гідності. Це двигає нашою країною, це наша сила і наш шанс на майбутнє. ■

Тетяна ДАНЮЧЕНКО

eprasa.pl a026c33ee9

РЕПОРТАЖ

Втрачені фрагменти мозаїки

Так могло бути

Чи вона поспішала, коли несла все це по сходах? Спакувала ці речі, загорнула пакунок у тканину, взяла мішок або коробку? А може, це не вона, тобто не сестра. Може, це був він? Якийсь двірник, або майстер, якому доручили винести ці речі на горище? Або священик, той самий, чий підпис стоїть на першій сторінці однієї з книжок. А може, це все-таки була жінка, але інша. Вирішила прибрати після українок? Винести непотріб, щоб не валявся під ногами? Покласти де-небудь – і так він нікому не знадобиться?

Або це були три монахині влітку 1946 року. Стояли трохи згорблені на горищі, під невисоким дахом будівлі, яку через кілька днів їм наказали залишити. Перша тримала молоток, друга – пакунок, третя піднімала дошки з дерев'яного покриття підлоги.

Цінна знахідка

«У лютому цього року під час ремонту дерев'яного будинку на вулиці Міцкевича, 90 у Любачеві виявили цікаву знахідку. Коли робітники демонтували стелю в одному з приміщень, з неї випало кільканадцять книжок і декілька паперових згортків. З'ясувалося, що це – публікації українською та німецькою мовами, а також малюнки. Більшість із них походить з часів II Світової війни. Завдяки пану Збігнєву Ґассу, чиє будівельне підприємство веде роботи у цьому будинку, знахідка потрапила до Музею кресів (креси – польська назва території нинішньої Західної України, Західної Білорусі та Литви, що входили колись до складу Польщі – ред.) в Любачеві. Тут все почистили та інвентаризували». Це – скорочений зміст повідомлення, яке з'явилося на Facebook-сторінці Музею кресів у Любачеві 28 лютого. Його без особливих уточнень поширили місцеві інформаційні сайти. Фотографія зі стосом старого паперу та декількох кольорових малюнків – плюс кілька речень про українські та німецькі книжки. От і все.

▲ Будинок на вулиці Міцкевича у Любачеві, де знайдемо українські артефакти. Фото авторки статті

Любачівщина – суцільне прикордоння

Любачів – це невелике повітове місто, розташоване на північному сході підкарпатського воєводства. З одного боку повіт межує з Україною (Грушів – за 16 кілометрів від Любачева), з іншого – з Люблінським воєводством. Тут закінчується історична Галичина та знаходяться крайні точки колишньої Австро-Угорської імперії. Вже за двадцять кілометрів на північ починається колишня «Конгресівка», Королівство Польське (пол. Królestwo Polskie Kongresowe) – колишня зона впливів Російської імперії. Та попри понад сто років, які минули з часу остаточного руйнування великих імперій, попри II Світову війну, яка вдруге перекроїла всю цю територію, кмітливий спостерігач весь час помічатиме тут залишки мультикультурного, проблемного прикордоння.

2700 українців (та 500 українців-латинників), 2150 євреїв та 1300 поляків – такі статистичні дані щодо населення Любачева 1939 року наводять автори путівника Любачівщиною «Стежками предків». Українці-латинники – це, мабуть, представники змішаних родин, які перейшли на католицьке віросповідання. Ті, кого протягом декількох років не зачіпатиме виселення.

Як і в більшості галицьких містечок на зламі XIX і XX століть, тут зростала чисельність єврейської спільноти. До війни в Любачеві діяло п'ять синагог: стара, нова, мала, західна і східна. Сьогодні немає жодної. Якимось чудом зберігся великий кіркут (єврейський цвинтар), що межує із комунальним кладовищем, на якому, до речі, знаходяться також залишки українських довоєнних поховань із характерними брусненськими камінними хрестами.

Національна мозаїка

Кіркут впадає в око. По-перше, тому, що мур, який відгороджує його від решти міста, вищий за огорожу католицького кладовища. По-друге – він руйнується. По-третє – залізна брама закрита на замок, а почетверте – попри це все – задерши голову, на невеликому пагорбі можна побачити близько двох тисяч мацев (єврейських надгробків). Найстарший належить доньці Якова, яка померла 6 нісан 5488 року (16 березня 1728 року).

Те, що колись у Любачеві жили представники різних національностей і релігій, видно неозброєним оком. Хоча б тому, що біля одної з головних вулиць поруч стоять дві великі, сірі будівлі: греко-католицька церква з 1883 року, зведена за проектом Василя Нагірного, та римо-католицький костел з 1899 року, який внаслідок історичних подій після завершення останньої війни досягнув рівня сокафедрального собору (пол. konkatedra) апостольського адміністратора Львівської латинської архієпархії (зараз – сокафедральний Замойсько-любачівський собор). Саме тут улітку 1946 року поселився єпископ Євгенюш Базяк, львівський митрополит, який тікав від совєтських переслідувань. Для єпископської палати він вибрав віллу на вулиці Міцкевича, 85, яка належала, ймовірно, українцям і розташована навпроти будинку, у якому під час ремонту знайшли українські книжки.

Що нам відомо?

Будинок на вулиці Міцкевича, 90 побудований у 1930 році. Його власником був доктор, юрист Ігнатій Бардах – представник місцевої єврейської інтелігенції. Бардах був адвокатом та асесором (у Речі Посполитій – учасник сеймику, який був радником маршалка – ред.) в адміністрації ґміни Любачів, активним діячем в органах місцевої влади у міжвоєнний період – у 1927 році, коли в раді ґміни було рівно по 16 представників українців, поляків та євреїв, та, мабуть, також 1939 року, коли раду скоротили до 9 поляків, 4 євреїв та 3 українців. У старих телефонних списках 1932 та 1938 року зберігся також домашній номер Ігнатія Бардаха – щоб подзвонити йому, треба було набрати цифру 7.

Коли у вересні 1939 року, після укладення пакту Молотова-Ріббентропа, Любачів зайняли радянські війська, євреї прийняли їх дуже прихильно. Ситуація змінилася 22 червня 1941 року, коли почалася німецька окупація, яка викликала неабияку тривогу серед євреїв та... наївну надію серед українців.

Невідомо, коли і за яких обставин Ігнатій Бардах втратив свою хату. Греко-католицькі монахині влаштували там так звану захоронку (тобто дитячий садок) для українських дітей. Вона активно діяла приблизно до другого приходу совєтів, тобто до липня 1944 року. Восени почалися «добровільні переселення до УРСР», які тривали до грудня 1945 року. В Любачеві залишилися близько 80 українських родин. Серед цих людей – три українські сестри йосифітки (жіночий чернечий орден Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії – ред.), які жили разом із польськими монахинями.

▲ Архівна світлина з Любачева 1942–1943 років з родинних архівів Дарії Мартинів з товариства «Любачівщина», отримана за сприяння директора Музею кресів Томаша Роґа

«Німецьке, але схоже на українське»

– Будівлю захоронки ми хотіли внести до списку пам'яток архітектури Любачева, але не встигли. Місто нещодавно її продало. Вона була в дуже поганому стані, приватний інвестор вирішив повністю її перебудувати. Від первісної споруди залишиться тільки зовнішній вигляд, а приміщення всередині будуть уже зовсім сучасними.

Українською знахідкою в любачівському Музеї кресів займається історик мистецтва, що опікується архівом – Януш Мазур. Колекція нараховує кільканадцять видань на релігійну, освітню та патріотичну тематику. Найстарше серед них датоване 1891 роком – «Чиннотси й рішення руского провінціяльного Собора в Галичині». В архіві є також ілюстровані підручники з німецької мови для учнів першого та другого класу початкової школи. Два з них підписані: один належав Орестику, другий – Ярославці. Втім, під підписом дівчинки знаходиться низка інших імен, мабуть, наступних власників книжечки. Видання починається з латинського алфавіту та кирилиці, бо, хоч це «німецьке, але схоже на українське».

Підручники «Deutsches Lesenbuch für ukrainische Kinder» («Німецька книжка для читання для українських дітей») надрукувало «Ukrainische Verlag» (найбільше українське видавництво часів II Світової війни) у Кракові 1940 року. Серед інших знахідок цього видавництва: підручник для дорослих (з підписом: Krakau-Lemberg 1943), а також книжечка «28 Lustige Geschichten von till Eulenspiegel» («28 кумедних історій з совиного дзеркала»), видана у Львові 1941 року.

▲ Знахідки з будинку на вулиці Міцкевича, 90 у Любачеві. Фото авторки статті

Підпис власника

У релігійній колекції знайшли, серед інших, «Пастирський лист Андрея Шептицького до духовенства галицької провінції про обрядові справи» з 1931 року, молитовники «Українського краю Заступниця і Мати» та «Апостольство молитви».

Також колекція містить одну книжечку, видану товариством «Просвіта» у 1934 році – «На Подільських ланах – оповідання з часів визвольних змагань», у якій є особистий підпис отця Юліана Горницького – вікарія в Любачеві та катехита в приватній гімназії, де під час окупації навчалося кільканадцять українських учнів. Отець Горницький був також парохом у Коровиці та Олешицях, проте саме в Любачеві охоче займався громадською діяльністю. Організовував різні заходи в будинку «Просвіти» (який згорів під час війни), його жінка Меланія була членкинею Марійської молитовної дружини.

У липні 1944 року отець Горницький з дружиною та двома дітьми переїхав на Львівщину. На любачівському кладовищі він залишив після себе єдиний слід – могилу донечки Дарії, яка померла ще дитиною в 1931 році.

Перемиський акцент

У найгіршому стані з усіх знахідок – «Український декламатор на релігійні та національні торжества», самвидав, зроблений у Науковому товаристві українських богословів в Перемишлі у 1930-х роках. Це – освітнє видання, надруковане непрофесійно, але на дуже якісному папері з водним знаком фірми «Merkur».

Окрім книжок, у колекції опинилося близько тридцяти паперових згортків, частина з яких – це навчальні малюнки, а частина – узори українських народних вишивок. Усі намальовані вручну, олівцями або гуашшю, на фірмовому папері з емблемами крамниць «GLIMERYKA» та «PAPIER CH. HELLER KOŁOMYJA».

Чого ми досі не знаємо

Василіянки, йосифітки, служебниці – до якого ордену належали сестри, які вели захоронку, нам невідомо. Українські джерела згадують про трьох йосифіток, які після війни отримали наказ звільнити будинок на вулиці Міцкевича нібито для єпископа Базяка. Однак ієрарх ніколи не поселився у захоронці – там жили польські монахині. Українки знайшли прихисток у Кракові.

Не знаємо також, як склалася доля Ігнатія Бардаха. Бентежить той факт, що зберігся номер його телефону, але не дата смерті. Імовірно, він загинув, як тисячі любачівських євреїв, під час одного з погромів. Можливо – у лісі Нивки в липні 1941 року, на полі біля Дахнова; може, потрапив до любачівського гетто. Його могли також вивезти до трудових таборів, розстріляти на кіркуті у жовтні 1942 року чи на площі Ринок у січні 1943. У погромах, окрім нацистів, брали також участь колабораційні формування – єврейська та українська допоміжна поліція. Ігнатій Бардах міг все це й пережити – і потрапити просто до концтабору смерті в Белжеці чи Собіборі.

Те, що він вижив – менш імовірно. Втік до Америки, Ізраїля, Австралії або хоча до СРСР у 1940 році, коли це ще було можливо. Всі ці теорії лишаються припущеннями без доказів.

Іронія історії сплела єврейські, українські і польські долі, як це робила не раз, у захопливий сценарій з багатьма білими плямами. Усе – в стінах одного будинку, в одному невеличкому містечку, яке на карті затиснуте в кутку невеликої держави. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

eprasa.pl a026c33ee9

Карпатська Україна

15 березня минула 81 річниця оголошиня незалежности Республіки Карпатської України. Гнеска тамти події з єдной страни нас історичні будуют, а з другой страни нас політичні лякают. На жаль, герб Карпатськой Республіки є використаний гнеска през сепаратизм лемківскій та русинство антиукраїнске на Закарпаті, котре реалізує на жаль політику Москви. А тепер кус історії.

15 березня 1939 рока сейм Карпатськой Русі оголосив незалежніст. Головом став Августин Волошин. Принято назву Республіка Карпатська Україна. А што било скоріше?

30 вересня 1938 рока в Мюнхені західні держави підписали з Гітлером угоду котра так направду знищила Чехословаччину през забраня Судетів. Била то проба затримати в Європі війну та західні політики наївно думали, што жертва Чехословаччини затримат Гітлера. А бив то час, же якби вшитки західні держави провадили спільну антигітлеровску політику то би не било 2 Світовой війни.

▲ Герб Карпатської України 1939 року. Джерело: Вікіпедія

По конференції в Мюнхені частина словацка з Чехословації в листопаді оголосила автономію, хоц під контрольом Німеччини. В місяці тим ціж Підкарпатська Русь змінила свою назву на Підкарпатська Україна.

2 листопада 1938 рока у Відні Угорщина склала територяльні претенсії до Чехословаччини. А што Угорщина почала симпатизувати з Гітлером то взято натиск, штоб віддала Угорщині 1/3 Словаччини та частину Карпатськой України з містами Ужгород, Мукачево. Події ішлі барз скоро. Угорщина отверто стає по страні гітлеровской Німеччини. На Словації націоналізм починат ціж акцептувати вплив Гітлера, хоц ту словаки лякаются територяльних претенсій Угорщини. І ту треба ціж зауважити, што Гітлер натискав на лідера Словацкой народньой партії Йозефа Тисо, што колі не оголосит незалежности Словації, дозволит Угорщині забрати землі. 14 марця Словація оголосила незалежніст, хоц по правді то не била незалежніст, лем підпорядкуваня ся політиці Гітлера, котрий цілий час думав про 2 Світову війну. 15 марця сейм Карпатськой Русі оголосив незалежніст як Республіка Карпатська України. В тій декларації била не лем назва Карпатська Україна, але і устрій – парламентарний, мовом держави била українська. Хоц вшитки мали свідоміст, што діалект мав мату свою позицію і вагу. Прапором била фана синьо-жовта, гербом тризуб, а гимном «Ще не вмерла Україна». То барз розгнівало мадярів. Мадяри зажадали, штоб Чехословацки війска, котри билі іщи в Карпатськой Україні, вишлі з Закарпатя. Війска тоти вспеpали українску страну, як і свої державні інтереси. Уряд Чехії наказав атакувати мадярски війска під Мукачевом. Ческий атак бив відбитий і мадяри почали контратак. 17 марця заняли вони цілу Карпатську Русь. 17 марця остатні ческі війска опустили Хуст та перешлі румуньску границю. Разом з нима перешов президент Карпатськой України Волошин. Остатній опір бив власне 18 марця.

І так скінчила ся Підкарпатська Україна. Але по правді тота історія живе і часто символі Закрпатя є використувани проти України, єй інтеграції територяльной і проти почутя єдности світа лемків. Історія свойом правдом має лем вчити, а не нищити. ■

Адам ВЄВЮРКА

Текст написаний говірком села Нова Весь

Лемківщина у поєднанні зі східними мотивами

Рідна Лемківщина Романа Вархола – це земля з трагічною долею, яку він з любов'ю описує у понад 40 своїх збірках. Він народився 1956 року в селі Нагірянка на Тернопільщині, а творчість присвятив тій землі, з якої були депортовані його батьки під час сумнозвісної акції «Вісла»: «О Бескидах пісню сьпівам,// о зеленых оповідам...// Славу діда і прадіда// в срібны звукы переливам».

Роман Вархол працює в жанрі мініатюри та має власний стиль коротких, лаконічних фраз. Нова ж збірка особлива тим, що написана вона мовою горян – лемківською говіркою. Звичайно, не всі слова зрозумілі для «простого» читача (моя порада на майбутнє – до основних із них додати пояснення), зате для вихідців із цього краю книга буде нагодою зануритися у прабатьківський світ. Збірка має два розділи: «Хыжа під гонтом» і «Шабля з Дамаска».

Що означає «хыжа під гонтом»? Хыжа – хата, а гонт – будівельний матеріал для даху. Роман Вархол пише не тільки про карпатський край («Бескиди –// то зелена// кирилиця,// што жує// в снах,// смереках// і ялицях»), а й про події світової історії («Од Берегыні/ і Ярыла/ Русь-Лемківшчына/ має крыла./ Злітают крыла/ над Бескидом...» або «Безцінны скарбы з Візантії// на Русь привезла Хельга-Ольга,// Писаня Сьвате душу гріє...»). Можна сказати, що заглиблення в історичні факти княжих часів й козацької доби у поєднанні з сучасністю – це стержень поезії Романа Вархола.

Назва розділу «Шабля з Дамаска» також має своє пояснення. Дамаск – одне з найстаріших міст світу, столиця Сирії. Східні мотиви у віршах підкреслюють обізнаність поета.

Роман Вархол часто використовує епітети, надаючи мові нового емоційного сенсу. Сам автор – добра та щира людина: пригадую, як він дарував свою книгу учасникам минулорічного фестивалю «Гомін Лемківщини» у селі Зимна Вода на Львівщині.

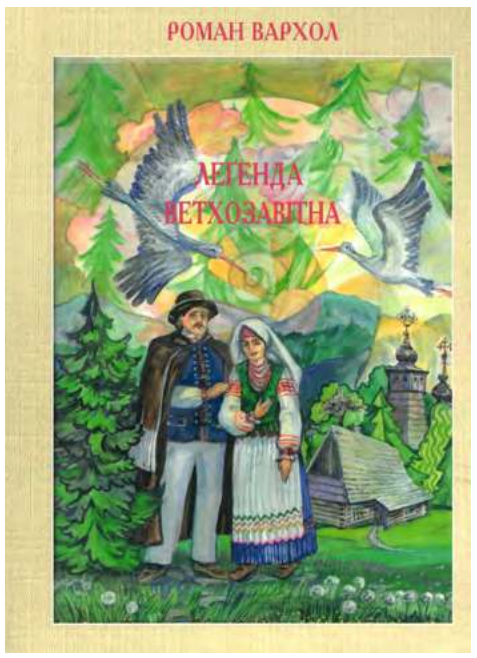

Оформила збірку львівська художниця Марія Янко, яка також походить із родини переселенців з Лемківщини. Карпатський краєвид, церква та лелеки – образи того куточка землі, звідки тягнеться її родинне коріння. Однак є прикрий момент – прізвище художниці внаслідок якогось непорозуміння написане у книзі неправильно.

Окремі вірші Романа Вархола перекладені іноземними мовами. Він – член Національної спілки письменників України, лауреат кількох літературних премій. ■

Роман Вархол, «Легенда ветхозавітна (од бояна лемківського)», Львів 2019, 216 с.

Мирослава ОЛІЙНИК

Третій конкурс малюнку «Лемківщина оком дітини»

Об'єднання лемків у співпраці з Лемківським освітнім фондом ім. Івана Криницкого запрошує дітей взяти участь в Конкурсі малюнку «Лемківщина оком дитини». Мета конкурсу – поширити знання про Лемківщину, її природу, історію, традиції та заохотити до її постійного відкривання. У ньому може взяти участь будь-яка кількість учнів у двох вікових категоріях з кожної школи, під наглядом вчителів, які мають дозвіл директора школи на участь у конкурсі.

Конкурс розрахований на дітей початкових класів у двох категоріях:

I категорія – класи 0 – IV
II категорія – класи V – VIII

Тема конкурсу I категорії: **«Лемківщина в очах дитини»**.

Тема конкурсу II категорії: **«Туристичні стежки Лемківщини»**.

Конкурс має одноетапний характер. Художні роботи мають бути зроблені самостійно, використовуючи будь-яку техніку у форматі А3 або А4, мають бути авторською інтерпретацією про Лемківщину. Робота повинна містити назву (вказану автором), наклеєну на звороті, ім'я, прізвище, вік, клас, місце проживання автора та прізвище опікуна. Роботи слід надіслати за адресою: Zjednoczenie Łemków, ul. Jagiełły 2, 38-300 Gorlice, з приміткою: ПЛАСТИЧНИЙ КОНКУРС. Кінцевий термін подання робіт – 10 червня 2020 року. ■

Більше інформації на сторінці: lemkounion.pl/konkursy.html

Павло ЛОЗА

eprasa.pl a026c33ee9

ІСТОРІЯ

Революція гідності – знакова подія європейської історії

На основі книги «Польська солідарність з Майданом»

Українські події 2013–2014 років мали великий вплив на історію Європи. У цьому переконані політичні лідери не лише у Києві, а й у Варшаві, Брюсселі та Вашингтоні. Пригадаймо революцію, річницю якої ми нещодавно відзначали. 2013 року тодішній президент Віктор Янукович відмовився підписати угоду про асоціацію із Євросоюзом, і на вулиці Києва вийшли протестувальники. 30 листопада спецпризначенці «Беркуту» розігнали демонстрантів, і на вулиці вийшло в десятки разів більше людей. У центрі Києва вони спорудили наметове містечко. У січні з'явилися перші постраждалі серед протестувальників, у лютому після кількох днів найгарячішого протистояння та десятків жертв Майдан переміг. Тоді тривала також міжнародна допомога, зокрема з лікування потерпілих, про що і йдеться у книзі «Польська солідарність з Майданом». Лейтмотивом цього видання можна вважати демократичні ідеї, що лягли в основу польського профспілкового руху «Солідарність».

У розділі «Замість вступу» Мирослав Чех, колишній головний редактор «Нашого слова», починає свою розповідь про події на Майдані зі змалювання контексту імперської політики Кремля – описує часи Богдана Хмельницького та Переяславську раду. Розповідаючи про штурм Майдану загонами «Беркуту», журналіст згадує, як у Михайлівському золотоверхому соборі били на тривогу дзвони – востаннє таке було у 1240 році, коли на Русь напали татари. 19 репортажів Мирослава Чеха з Києва друкувала «Gazeta Wyborcza». У книжці є також спогади про те, як поляки поруч з українцями надавали допомогу потерпілим у перших рядах майданівців, виступали зі сцени та зустрічалися з жителями наметового містечка – усе це в ім'я гасла Єжи Ґедройця: «Без незалежної України не буде незалежної Польщі».

Групи поляків, що з'явилися у Києві під час української революції, нагадали мені події, 100 річницю яких ми відзначатимемо невдовзі. 9 травня 1920 року Хрещатиком пройшов українсько-польський військовий парад, у якому брали участь отаман Симон Петлюра та маршалок Юзеф Пілсудський. Учасники Революції гідності не раз згадували ці історичні події.

▲ Обкладинка книжки. Фото Павла Лози

На майданівській сцені політичні лідери Польщі разом із киянами скандували «Слава Україні!».

Перший лідер профспілки «Солідарність», лауреат Нобелівської премії миру Лех Валенса мав повне право переконувати світ у тому, що процес падіння комунізму, який почався у Польщі, врешті-решт призвів до руйнування Берлінської стіни. Українці після Революції гідності можуть з усією впевненістю сказати, що у цій частині Європи вони остаточно побороли «стару систему».

Книга про сучасну солідарність Польщі з Україною

Публікація складається з кількох розділів – від присвячених спільній історії до тих, що описують участь поляків у Революції гідності та допомогу постраждалим опісля.

У фрагменті «Польща може бути кращою» тодішній міністр закордонних справ Радослав Сікорський розповідає про нюанси міжнародної політики, що впливала на події в Києві, зокрема про переговори лідерів Євросоюзу з президентом Віктором Януковичем:

«Нині й серед польських політиків можна натрапити на думку, що, пропонуючи Україні Східне партнерство та зближення з ЄС, ми завели її на мінне поле. Що, можливо, слід було скористатися натяками Путіна в Сопоті (зустріч Туск-Путін у 2009 році – ред.) про те, що Львів був польським містом, і розділити з ним вплив на Україну, черпати з порозуміння з росіянами користь для себе і не звертати уваги на їхні шулерські вчинки. (...) Граючи з Москвою, ми могли би скомпрометувати себе на Заході й нічого не досягти на Сході. По-друге, ми могли залишити Україну саму, що давало би шанс на прагматичні стосунки з Росією, але коштом поглиблення російського впливу над Дніпром (...). Ми маємо право шанувати жертви «Волинської різанини» і мати підозру щодо культу Бандери, але за умови, що пам'ятаємо про віки колоніальної за своєю суттю шляхетської експлуатації України, недооцінку козацтва, відсутність ратифікації у слушний момент Гадяцької угоди, неповну реалізацію Берестейської унії чи про ближчий до наших часів поділ України разом із Совєтами у 1920 році» (ст. 80).

Варто також зупинитись на спогаді Єви Фігель, що була тоді директоркою Східного департаменту у відомстві міністра Сікорського. До її обов'язків входила підготовка списків поранених майданівців, які прибували до Польщі. Аби перевезти 138 постраждалих, міністр оборони Томаш Сємоняк дозволив використати військовий літак CASA. Згадуючи польську допомогу Майданові, я маю на увазі й численних волонтерів, які допомагали пораненим – про це розповідається у четвертому розділі книги. На жаль, сьогодні праві політичні кола у Польщі ніби соромляться того, що шість років тому, стоячи на сцені київського Майдану, скандували «бандерівське привітання» – «Слава Україні! Героям слава!». А медіа пишуть, що нині головним питанням польсько-українських відносин є пошуки поховань польських жертв в Україні, а також припинення «культу Бандери».

Передумови солідарності

Що було для поляків стимулом долучитися до київських подій?

«Я спостерігав за Майданом з першого дня. Для нас, поляків, які понад 20 років активно працювали над зближенням України з Польщею та Європою, відмова підписання президентом Януковичем угоди про асоціацію була ударом» (Кшиштоф Становський, ст. 217).

▲ Спільний парад польських та українських військ 9 травня 1920 року на київському Хрещатику. Джерело: Вікіпедія

«Я вважаю, що всі ми, європейці, маємо величезний борг перед українським суспільством за це несамовите зусилля й за жертву заради свободи, демократії та гідності» (Іза Хруслінська, ст. 228).

«Для чого ми це робимо? Я не перестаю дивуватися. (...) Наш, світлої пам'яті, президент Лех Качинський колись сказав: «Якщо Росія зараз захопить Грузію, то наступною буде Україна, а згодом – Польща» (Марек Келяновський, ст. 239).

«Справа київсько-ґданських відносин була в моїм домі дуже важливою.(...) Мій батько, Анджей Збєрський, знаний у Європі професор археології, неодноразово наводив у своїх дослідженнях матеріальні докази культурної та господарської співпраці Київської Русі з Ґданськом» (Павел Збєрський, ст. 269).

«Отже, я їхала до України (...) сповнена одночасно радості й тривоги. Боялася, чи застану свої улюблені місця й міста такими, якими їх пам'ятаю, чи пережили вони протести, бої та пожежі» (Анета Камінська, ст. 280).

Події Майдану, Революція гідності не могла залишитися поза увагою також української громади в Польщі. Голоси її представників свідчать про те, що, попри перипетії долі та наслідки акції «Вісла», вони відчувають зв'язок зі своєю духовною Батьківщиною. Анна Кертичак пише про це так: «Я живу у Польщі, я в Польщі народилася, але я українка, тобто мої батьки, мої діди – всі української національності» (ст. 329). У добірці можна прочитати про лідерів української громади: Юрія Рейта («Координація допомоги пораненим майданівцям», ст. 318) та Петра Тиму («Майдан для мене і подібних до мене людей не був подією, в якій беруть участь анонімні особи, – це була наша особиста справа», ст. 243), Івана Сирника («Акція допомоги триватиме доти, доки в Україні йтиме війна з російськими загарбниками», ст. 377), отця Роберта Росу («Щецін – Україні: кількарічна акція допомоги», ст. 379), отця Стефана Батруха («Люблінська допомога для Майдану», ст. 340).

Найбільш популярною, на мою думку, «Польська солідарність з Майданом» мала би бути не над Віслою, а над Дніпром. Українському читачеві передусім треба ознайомитися з думкою чільних польських політиків: екс-голови Європейської ради Дональда Туска, екс-міністра зовнішніх справ Радослава Сікорського, депутатів Павла Коваля, Марціна Свєнціцького та інших.

Популяризація польської та європейської політичної думки в Україні стане зброєю проти російської гібридної війни, що її веде Москва, шкодячи також відносинам наших двох країн. ■

Орест ЛОПАТА

«Польська солідарність з Майданом» за редакцією Ірини Берлянд, Леоніда Фінберга, Олени Андреєвої, «Дух і Літера» Київ 2020.

eprasa.pl a026c33ee9

КУЛЬТУРА

Музика без меж

Якщо хтось хоче послухати етнічну музику, яка не знає поділів та кордонів – радимо знайти в інтернеті записи гурту «Міхалове» (пол. «Michalove») з однойменного села (Michałowa), що неподалік Слупська. Хоча цей колектив ще не випустив власний альбом, наприкінці минулого року він уже завоював польську фолк-сцену.

Гурт «Міхалове» заснований у 2017 році, а вже минулого року не відомі широкому загалу музиканти завоювали перше місце на Міжнародному фестивалі народної музики «Фолк-Миколайки» («Mikołajki Folkowe») у Любліні. «Міхалове» захоплює передусім традиційними багатоголосними українськими піснями та нестандартним аранжуванням – музиканти використовують, наприклад, турецьку дарабуку, гандпану (напівкруглий вигнутий барабан) та бубни. Це робить етно-музику гурту ще більш мультикультурною та незвичайною.

Гурт «Міхалове» складається усього з трьох людей: сестер Юстини Бризґальської (з дому Терефенко) та Анни Терефенко, а також Куби Бризґальського – чоловіка Юстини.

– Ми з сестрою Анею завжди дуже любили співати «білими голосами» (назва техніки народного співу – ред). Пам'ятаю, що ми з дитинства експериментували з цим, видобували з себе різні звуки або просто дуже голосно кричали. У нашому селі до сьогодні можна почути анекдот: мовляв, ми залізали по драбині на дах нашої хати або на дерево і змагалися, хто голосніше і довше кричатиме. Це була наша улюблена забава. Одного разу до нашої мами прийшла з претензіями сусідка: скаржилася, що через нас кури не хочуть нести яєць, – сміючись, розповідає Юстина.

▲ Куба Бризґальський, Анна Терефенко та Юстина Бризґальська. Авторка фото: Кароліна Терефенко

▲ Анна Терефенко, Юстина Бризґальська та Куба Бризґальський. Автор фото: Кароліна Терефенко. Авторка фото: Кароліна Терефенко

До заснування власного гурту Юстина та Аня співали на родинних святах, під час різноманітних зустрічей та в хорах – зокрема у Слупську та Познані. Згодом їхні дороги розійшлися, оскільки Аня почала навчатися у Кракові, а Юстина – у Познані, де познайомилася з Кубою.

– Друзі часто вмовляли нас зайнятися музикою всерйоз. Мотивували нас співати разом, однак ми не мали власного репертуару. Проте нас надихала народна українська музика. Ми залюбки слухали фолк-гурт «Древо», а згодом – «Даху-Браху». А ще під час навчання ми просто спонтанно вечорами збиралися на *jam session* (різновид колективного музикування, особливо популярний у джазі, блюзі та фолк-музиці. Під час *jam session* музиканти не виконують конкретні пісні, а просто імпровізують, – ред.), — розказує Куба. Юстина додає:

– Натомість згодом, повернувшись до рідного села, ми вирішили заснувати ансамбль. Наш гурт виник з потреби музикувати і співати. Ми просто любимо проводити разом час.

Їхнє, як музиканти самі це називають, «міхалування» – тобто гра та співи – відбувається у хаті Юстини та Куби, де для цього виділили окрему кімнату – у майбутньому там хочуть облаштувати домашню студію, в якій можна було би записувати музику. Гурт «Міхалове» переносить слухачів у світ традиційних українських пісень, яким дуже часто вже загрожує зникнення. Цікаво, що самі дівчата не говорять українською мовою — їхня родина має змішане походження, однак українських традицій у ній не підтримували. Дідусь по батьковій лінії за національністю – українець родом із Пашової неподалік Сянока, а бабця – полька з Потока біля Кельц. Діда виселили на Помор'я у рамках акції «Вісла». Бабця по маминій лінії походить із Куяв, дід – так само з Помор'я. Батьки дівчат народилися вже там.

– Навчаючись у Кракові, я засумувала за «культурною ідентичністю», тим більше, що в нашій околиці не проводять особливо багато заходів. Тут немає фольклорних гуртів, ми живемо немовби у своєрідній ізоляції. Натомість коли ми почали заглиблюватися у музику й досліджувати польський та український фольклор, нам більше сподобався саме український. Можна сказати, що через спів ми повертаємося до свого українського коріння, — каже Аня.

Гурт «Міхалове» виконує народну музику – весняні, жниварські, весільні та любовні пісні, колядки й колискові, об'єднуючи їх у розповіді, що відображають цикли природи та життя людини. Так учасники гурту немовби розповідають через музику цілу історію, яка виходить поза межі часу та музичних жанрів.

– Коли я співала у різних хорах, мене зачаровувала поліфонія голосів, багатоголосся – я стояла на сцені й відчувала, як це впливає на слухачів. А для українських пісень це особливо характерно. Окрім цього, мене захоплює те, що їх створювали прості селяни, — каже Юстина.

– Ми просто обожнюємо і звучання наших інструментів, й українські пісні. Буває, що я навіть не знаю, про що співаю, оскільки не розмовляю українською мовою, однак інтуїтивно відчуваю пісню, і вона зворушує мене до сліз. Для музики немає кордонів – це єдина мова, якою можуть порозумітися люди з різних країн чи маленька дитина зі зрілою людиною. Музика – міжпоколіннєва та міжкультурна, й, можливо, саме тому в наших піснях – стільки життя, — додає Куба.

Гурт «Міхалове» заснував також товариство, що має на меті збереження народної культури на Помор'ї.

– Ми хочемо працювати на культурній ниві — насамперед на музичній, але не тільки. Наприклад, у рамках діяльності нашого товариства Аня створила гончарні майстерні для дітей і дорослих; ми проводимо музичні майстер-класи, — розповідає Юстина. Товариство «Міхалове» організувало вертеп, з яким відвідало українських та польських мешканців навколишніх сіл. Аня, Юстина та Куба хочуть відновлювати на Помор'ї призабуті звичаї. Також їм вдалося запросити до Міхалова відому співачку Манюху Біконт.

– Раз нам випало тут жити – ми хочемо бути активними, а не тільки нарікати, що у нашому регіоні не відбувається жодних культурних заходів. Раніше кожен із нас жив деінде – Аня навчалася у Кракові, Юстина – у Познані, натомість я родом із Бидгоща. Кожен має власний досвід, тому зараз ми намагаємося діяти з користю для місцевої громади і використовувати увесь наш потенціал у рідному селі дівчат, — каже Куба.

Члени гурту «Міхалове» мріють проводити польові дослідження співу й додавати до свого репертуару призабуті пісні – не лише українські, а й польські.

– Сьогодні Помор'я характерне саме сумішшю культур із різних частин Польщі та України — це наша нематеріальна спадщина. Українські та польські пісні взаємодіяли, змішувалися, нині вони – багатство цього регіону. Тому ми мріємо організувати циклічний захід, присвячений народній культурі. Ми хочемо не тільки займатися музикою на самоті, а й залучати до цього місцевих мешканців, щоб завдяки цьому вони також ставали ближчими, — каже Юстина. А Куба додає: завдяки таким заходам гурт хоче заглибитися у місцеву культуру і зрозуміти, чи можна говорити вже про спільну ідентичність Центрального Помор'я, чи ще ні. ■

Анна ВІННИЦЬКА

Благодійний тур київських митців на Вармії та Мазурах

Двоє лідерів відомого рок-гурту «Широкий Лан» з Києва – Святослав Бойко (родом із Калуша) та Олександр Козинець (сумчанин) – у передостанній день лютого відвідали Ольштин з концертом, який відбувся у культурному центрі парафії Української греко-католицької церкви Покрови Пресвятої Богородиці. На благодійному заході збирали кошти на лікування українського воїна – кулеметника 81 аеромобільної бригади Вадима Ушакова, який чотири роки тому був важко поранений в боях під Авдіївкою і чудом вижив. Також можна було придбати новий альбом гурту «Я живий. Live in studio» та книгу Тамари Горіхи Зерня «Доця», яку Оксана Забужко назвала найкращою книгою про війну на Донбасі. Вона розповідає про реальні події, героїзм молодої донеччанки, яку українські воїни називали «доцею». Щонайменше кілька десятків примірників диску і книги миттєво розкупили. Загалом на лікування Вадима Ушакова зібрали близько 2000 злотих.

Українські музиканти закінчували на Вармії та Мазурах майже тритижневий черговий благодійний тур Польщею та Європою. До цього вони виступили у Варшаві, Вроцлаві, Лігниці, Зеленій Горі, Щеціні, Ґданську, а також у Німеччині й Чехії. Напередодні ольштинського концерту, на якому зібралося близько 200 людей, вони заспівали в домівці Ельблонзького відділу Об'єднання українців у Польщі.

Захід в Ольштині організували місцевий відділ та ланка ОУП, а також парафія УГКЦ. Перед початком концерту парох Іван Галушка відслужив молебень за українських воїнів. Виступив також автор цієї статті, розповівши про російсько-українську війну: як на фронті гине дедалі більше українських дівчат та хлопців, попри те, що влада нібито вживає заходів для примирення. Європа зі щораз більшою байдужістю ставиться до цієї війни, а те, чого в ЄС не здатні зрозуміти, загрожує їм самим. У залі можна було також побачити фотовиставку львівського військового фронтового капелана Андрія Дуди «Герої не вмирають – обличчя війни».

У першій частині концерту «Широкий Лан» виконав патріотичні, зокрема й авторські пісні, присвячені героям сучасної війни та подіям на Майдані. Святослав Бойко сам був учасником Революції гідності, дістав тоді серйозне поранення. Пізніше звучали народні пісні, серед них – лемківські та бойківські. Перед лідерами «Широкого лану» для глядачів виступив лірник Сергій Петриченко, член театру «Венгайти».

– Під час благодійного туру нам дуже допомагали українські консульства у Польщі, – розповідає Святослав Бойко. – Активно долучилися до організації подій відділи ОУП в Ольштині, Ельблонзі, Щеціні, Ґданську, ланки у Вроцлаві, Лігниці, Зеленій Горі та більшість тамтешніх українських греко-католицьких церковних громад. Неймовірно активними виявилися українські мігранти, які організовували нам іноді по два-три концерти, наприклад, у Варшаві чи Вроцлаві.

Лідер «Широкого Лану» підкреслив, що саме у Польщі зацікавлення їхнім благодійним туром виявилося найбільшим, зокрема – в Ольштині і Щеціні. ■

Степан МІГУС

eprasa.pl a026c33ee9

РЕЦЕНЗІЇ

Загублений острів

У березні цього року «Видавництво Старого Лева» видало книгу «Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму». Її авторка – журналістка Наталія Гуменюк. Саме такої публікації мені дуже не вистачало. Видається дивним, що до цього часу не вийшло жодної роботи, яка б у репортерській формі розповідала не лише про події березня 2014 року, але й описала Крим після анексії. Адже Крим – це здається трохи забута історія.

Кінець лютого 2014 року – період, сповнений драматизму в Україні. На Майдані Беркут розганяє протестувальників, унаслідок чого багато людей гинуть. Проте владу це не рятує і президент Віктор Янукович тікає до Росії. В той момент, коли телеканали усього світу показують драматичні події в Києві, у Криму дуже неспокійно. Але в Україні ніхто навіть не припускає, що у кабінетах керівництва сусідньої держави приймається рішення скористатись моментом і забрати півострів.

Ситуація змінилась діаметральним чином, коли озброєні люди зайняли будинки парламенту і уряду Автономної Республіки Крим. Нова влада в Києві побоювалась агресії також в інших регіонах. Росія мобілізувала значні сили вздовж українських кордонів, протиставити їм було практично нічого; з боку Заходу можна було розраховувати лише на слова підтримки і засудження агресії.

Російські солдати заблокували усі військові бази. Спочатку Кремль рішуче заперечував, що так звані «зелені чоловічки» (солдати без розпізнавальних знаків) належать до його армії. Лише у квітні 2014 року Путін визнав, що російські сили брали участь в анексії Криму, вони мали «забезпечити виконання волі жителів півострова».

Росія діяла дуже швидко. 16 березня відбувся референдум, в якому – за даними кремлівської влади – взяли участь 83,1% жителів з понад двохмільйонного Криму. Навіть 96,77% ніби висловились за приєднання Криму до Росії. Захід визнав референдум нелегальним, оскільки він проводився під дулами автоматів.

18 березня Владімір Путін разом з проросійськими лідерами з Криму підписав у Кремлі акт приєднання до Російської Федерації. Українські солдати залишили Крим. Виїхали також кілька десятків тисяч кримчан, побоюючись репресій. Ці побоювання виявились небезпідставними.

Забута історія

З часу анексії Криму минуло шість років. Незважаючи на те, що події 2014 року стали шоком не тільки для України, сьогодні про «загублений півострів» нечасто згадують поза межами самої України. Туди рідко приїжджають закордонні журналісти, адже там проблематично і важко працювати. Це може бути небезпечним. З іншого боку, війни там немає.

Зрештою і в самій Україні Крим зник з перших шпальт. Подекуди кримська тема повертається, коли щось трапиться. Наприклад, арештують чергових кримських татар, але ця інформація живе недовго в інформаційному просторі. Нечасто приїжджають в Крим і українські журналісти – для них це великий ризик. Хоча були такі, хто прийняв цей виклик. Серед них – Наталія Гуменюк, яка регулярно відвідувала Крим з моменту анексії. Саме вона – авторка книжки, яка нещодавно вийшла у «Видавництві Старого Лева».

У вступі репортерка власне піднімає тему забутих конфліктів – подій, які приголомшили світ, але пізніше перетворились на призабуті, і навіть дещо невигідні конфлікти.

«— А навіщо ти пишеш цю книжку? — запитує мене іноземна журналістка.»

Так звучить перше речення у вступі авторки. Коли у 2014 році тривала анексія, на місці подій працювали журналісти з усього світу. А тепер, як пише авторка, вона часто чує під час різного роду конференцій та зустрічей за кордоном:

«Крим... — це питання таки доведеться трошки відкласти». Йдеться ж не про гарячі бої, що їх треба негайно припинити, не про масові тортури, катування, арешти десятків тисяч людей. А отже, — «це все в Криму не дуже смертельно», і тому може почекати.

▲ Крим, березень 2014 року. Фото автора статті

На думку Наталії Гуменюк, у цих висловлюваннях помітне певне безсилля. Те, що в цій ситуації нічого не можна вдіяти. Але на її погляд, це не зовсім правда. І у навіть такій, здавалось би, безнадійній ситуації, залишається поле для маневрів. І без сумніву таке поле актуальне для журналістів.

«Цю книжку я пишу, аби люди, які упродовж кількох останніх років не були, не жили в анексованому Криму, змогли хоча б трохи відчути, як воно. І додає... Але як воно — бути людиною, що, на перший погляд, просто опинилася в окупації? – пише у вступі авторка і додає: – Мені випало спостерігати за тим, що відбувається у Криму вже понад п'ять років, побачити, що змінювалося, а що застигло, і чому біль не стих. *Тож маю і другу відповідь, навіщо вирішила написати цю книгу — якщо мені вдалося зустріти цих людей,* а вони розповіли мені свої історії, то я просто не маю права лишити їх тільки собі».

Шок

Це – назва першого розділу книги, який покликаний нагадати читачеві, що саме відбувалось під час анексії. Кращої назви, мабуть, і не придумати, адже це дійсно був шок. Ми, журналісти, були в шоці, коли їхали на півострів у відповідь на інформацію про «зелених чоловічків». Ми були в шоці, коли бачили там російських військових, які робили вигляд, що їх там немає. Ми були шоковані, коли побачили, що в Європі XXI століття одна країна відбирає територію в іншої. В шоці, зрештою, були не тільки ми. Це була також недовіра, адже багато хто застерігав перед подібним сценарієм, особливо після грузинсько-російської війни 2008 року. Проте одна справа – брати до уваги подібну загрозу і писати про неї, а інша – на власні очі бачити реалізований сценарій.

– Анексія була тим, що у людей відразу відібрали свободу, та ще й в такий безпрецедентний в історії спосіб, – говорить сама авторка.

І авторка власне показує, що відбувалось у березні 2014 року в ході так званого референдуму, а насамперед – реакцію героїв книжки. Саме крізь призму їх слів та розповідей ми маємо можливість побачити зміни, які відбуваються на півострові.

Наталія Гуменюк веде розмови з кримськими татарами, які чи не найкраще розуміють, що відбувається. Зустрічається з українськими військовими, які мають відчуття, що їх кинули. Але також показує настрої, що панують серед тих, хто радіє і підтримує анексію.

Не забувати

Після анексії Криму і так званого референдуму, зацікавлення більшості журналістів перемістилось більше в напрямку іншого регіону України. На Донбасі ставало все неспокійніше, а незабаром схід України охопила війна. Наталія Гуменюк одна з небагатьох повернулась у Крим після референдуму.

– Дуже швидко почалась війна і багато журналістів поїхали на Донбас, і очевидно увага була прикута до подій там. І навіть здається, що самі кримчани тоді вважали, що власне там відбувається щось важливе. Мені хотілось повернутись швидше, проте лише у травні 2014 року вдалось приїхати у Крим. Тоді мені говорили на півострові: «Ми розуміємо, зачекаємо, потерпимо» – пояснює журналістка.

У своїх розповідях Наталія говорить, що в Криму важко працювати після анексії, про те, що російська влада не впускає журналістів, аби покарати їх. Не так давно журналістові Радіо Свобода, який останні роки працює в Криму, заборонили в'їзд до Росії, а відтак – і в Крим, на тридцять років, тобто, до 2054 року.

– Є багато спогадів про березень 2014 року, але бракує розуміння, що відбувається там тепер – вказує Гуменюк.

Чимало героїв книги авторка зустріла ще у березні 2014 року. Але Наталія вирішила залишитись з ними, слідкувати, які саме зміни відбулись в їх житті і також в Криму. Наприклад, як кримські бізнесмени змушені були зайнятись чимось абсолютно іншим, оскільки раніше їх бізнес цілковито залежав від співпраці з іноземними партнерами, а вона припинилась одночасно із західними санкціями проти Росії. Такі історії радикальних змін в житті героїв, на думку, авторки, найкращим чином ілюструють так звану тиху анексію, адже Росія намагається показати, що нічого страшного для мешканців не відбулось, а значить, немає що описувати і про що вести мову.

На думку Наталії Гуменюк, важливо було повернутись і показати, що сталось пізніше з військовими, яких вона зустріла у березні 2014 року.

Журналістка не уникала розмов з тими, хто допомагав здійснити російську анексію в Криму. Наприклад, з членами відомого мотоклубу «Нічні Вовки», з якими вона зустрілась у Севастополі в п'яту річницю анексії півострова. Вони допомагали російській армії в операції у Криму.

Страх, біль, відвага, розчарування, але також і надія

Як говорить авторка, страх з'явився в Криму одразу після анексії. З цієї точки зору історія з Кримом універсальна для всього світу. У березні 2014 року ще відбувався український мітинг, а в неділю пройшов так званий референдум і люди змінювались дуже швидко. В суботу ще запрошували до себе додому, але в неділю вже боялись.

– Росія використовує теж певні страхи, пов'язані з радикальним ісламом. Але ми ж знаємо, що в Криму не було жодного теракту. Навпаки, ми маємо приклад Мустафи Джемілєва – духовного лідера кримських татар, який став апологетом спротиву без насилля, джерело якого – погляди Ганді. Це – основа дій кримськотатарського народу. Але в Криму стараються прищепити ідею про іслам як щось радикальне. Звідти – понад 80 випадків репресій релігійних кримських татар, звинувачених в екстремізмі та тероризмі – каже Наталія Гуменюк.

Авторка розмовляє з родинами кримських татар, звинувачених в тероризмі. Вона зустрічалась з українськими активістами і матерями тих, хто отримав в Росії багаторічні вироки – Олегом Сенцовим і Олександром Кольченком.

Наталія Гуменюк – чи не єдина журналістка, яка потрапила у Керч в жовтні 2018 року одразу після того, як учень місцевого коледжу застрелив 20 своїх однокурсників. Як пише журналістка, вона не могла навіть уявити, щоб найбільшу трагедію в Криму останніх років не висвітлював жоден журналіст з материка.

Книжка Наталії Гуменюк завершується обміном полонених у вересні 2019 р., коли звільнили, між іншим, Сенцова та Кольченка, а також українських моряків. Але Наталія підкреслює, що обмін дав їм свободу, але вони не можуть повернутись додому – до Криму.

Крізь призму історій реальних людей ця книга показує універсальність війни, як раніше на Балканах. Адже, спираючись на якісь історичні передумови, інструмент анексії можна використати будь-де в світі. Ця книжка вийшла російською мовою, адже Наталія вважає, що вона повинна потрапити в руки читачів у самій Росії та інших країнах, щоб показати справжні події в Криму.

– В українській мові ми маємо слова втрачений та загублений. Втрачений – це надовго, можливо навіть несвідомо. Загубитись можна було в тій навалі жаху, яку пережила Україна в березні 2014 року під час Майдану. Але те, що загублене – простіше відшукати і повернути, аніж втрачене – підкреслює авторка.

Окрім цитат, в тексті використані фрагменти висловлювань Наталії Гуменюк під час розмови про її книгу, яку ми провели на Форумі «Час Криму» у Києві під кінець лютого. ■

Петро АНДРУСЕЧКО

ЗАГУБЛЕНИЙ ОСТРІВ. КНИГА РЕПОРТАЖІВ З ОКУПОВАНОГО КРИМУ, ЛЬВІВ. ВИДАВНИЦТВО СТАРОГО ЛЕВА, 2020 Р. – 312 С.

eprasa.pl a026c33ee9

ОГОЛОШЕННЯ

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

У зв'язку з закриттям авіаперевезень та обмеженням поштових послуг, передбачається тимчасова затримка висилки газети за кордони Польщі. Ми всі продовжуємо працювати (в основному дистанційно) та щотижня випускаємо новий друкований номер. У разі потреби просимо писати на мейл: redakcja@nasze-slowo.pl
Додатково читайте актуальні новини на сайті nasze-slowo.pl

1% на Українську школу в Бартошицях

Звертаємося з проханням до людей доброї волі – перерахувати 1% прибуткового податку за 2019 рік на діяльність товариства «Калина». Ваша допомога є необхідною для реалізації навчально-виховних завдань української школи у Бартошицях.

Ми вдячні вам за дотеперішню підтримку.
Stowarzyszenie «Kałyna» KRS: 0000208516

Любомира Тхір, директорка Початкової школи № 8 імені Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях;
Івона Тетковська-Морщизна, голова товариства «Калина»

Товариство «Вербицька Земля» повідомляє, що поїздка до Вербиці відбудеться **12 червня** (у п'ятницю), виїзд – з Пєнєнжна. **13 червня** (субота) заплановане святкування у Вербиці, повернення – **14 червня**.

Записатися на екскурсію можна за телефоном:
Марія Білас – 500 289 866
Марко Палюшок – 516 146 565
Іван Солодуха – 55 244 82 15

Детальну інформацію про поїздку надамо найближчим часом.
Жертводавці, які зробили внески у період 1 квітня 2019 – 31 грудня 2019:
Пушкарі Параскевія і Василь (Бєньково), 200 зл
Маркович Стефанія (Варшава), 300 зл
Анонімний доброчинець, 300 зл
Ковалик Ірена (Тихи), 500 зл
Левко Михайло (Сполучені Штати), 150 доларів
Палюшок Іван (Гострий Камінь), 200 зл
Палюшок Марко (Гострий Камінь), 200 зл
Вербова Віра (Ольштин), 100 зл
Грибики Галина і Стефан (Ольштин), 100 зл
Мазурек Михайло (Переводів), 150 зл
Подлипчак Каміль (Зелена Гора),
Омельян Теодор (Лігниця), 200 зл
Матвійчина Данута (Люблін), 100 зл
Кітчак Теодор (Щецін), 200 зл
Кітчак Владислав (Вільчице), 200 зл
Притула Марія (Гослінув), 100 зл
Палюшок Марко (Гострий Камінь), 200 зл
Шептицька Анна (Варшава), 100 зл
Назар Іван, 500 зл
Бусько Джессіка (Франція), 100 євро

Дякуємо всім доброчинцям.
Дуже просимо про подальші пожертви – на транспорт, паливо та послуги з вивезення сміття з кладовища.
Кошти можна перерахувати за такими реквізитами:
Bank Millenium:
53 1160 2202 0000 0000 8343 4012
IBAN PL: 53 1160 2202 0000 0000 8343 4012
SWIFT: BIG BPL PW
Назва банку: Bank Millenium S.A., ul. Stanisława Żaryna 2A, 02-593 Warszawa
Адреса товариства: Stowarzyszenie „Ziemia Wierzbicka", ul. Górna 5, 14-520 Pieniężno

Пластове літо-2020

Заходи	Дата	Місце
Новацький табір	29 липня–9 серпня	Мриґлоди-Любицькі
Юнацький табір		Чесанів (Cieszanów)
30-ліття відродження «Пласту» в Польщі	8–9 серпня	Мриґлоди-Любицькі

Оскільки табори починаються в середині тижня, організатори забезпечать учасникам транспорт – доїхати можна буде з опікуном з північної і центральної частини Польщі. Більше інформації опублікуємо згодом.

ОГОЛОШЕННЯ

Управа кошалінського відділу Об'єднання українців у Польщі
Дирекція Загальноосвітнього Ліцею у Білому Борі ім. Т. Шевченка
Управа фонду ДЕКА, яка веде початкову школу в Білому Борі
запрошують на УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ ТАБІР, який відбудеться 28 червня–5 липня 2020 року, (8 днів) в Білому Борі.
Організатори забезпечують:
нічліги та харчування (сніданки, обіди, вечері),
опіку інструкторів, добрі умови,
екскурсії – поїздки на озеро і на море
спортивні змагання,
навчання українських пісень,
та інші розваги.
Приймаємо зголошення дітей від III до VIII класів початкової школи.
Кількість місць обмежена.
Контакт і зголошення – домівка ОУП в Кошаліні:
тел. 94 342 64 70 або 503 005 378,
електронна адреса: zup_koszalin@wp.pl ; romanbd@poczta.onet.pl

Запрошуємо!
Роман Білас,
Голова відділу ОУП у Кошаліні.

Загальноосвітня школа № 4 в Лігниці оголошує набір учнів до 1 класу і 7 класу початкової школи та до 1 класу ліцею на 2020/2021 навчальний рік

Пропозиція вступу 2020/2021 –
4-річний загальноосвітній Ліцей
Ми плануємо набрати один клас, програма якого передбачатиме на ваш вибір такі профілі:
– Біологічно-хімічний
– Екологічний
– Економічний
– Політехнічний
Вибір навчальних предметів з поглибленим вивченням передбачений після закінчення 1 семестру 1 класу ліцею, що дозволить майбутнім випускникам раціонально і заздалегідь запланувати подальше навчання (такої можливості не мають великі школи) – тому кожен учень зможе впевнено досягти поставленої мети щодо майбутньої професії.

«Мамо, Тобі низесенько вклонюсь,
Мамо, за Тебе Богу помолюсь,
Мамо, прийду я знов на Твій поріг,
Мамо, Ти найдорожча за усіх».

З нагоди **80-го Дня народження**
Анни Вішки
з Венґожева –
найкращі побажання від чоловіка Андрія, доньок Галі і Данусі, онуків і правнука.

Наше Слово

Adres: Redakcja „Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677 88 10
redaktor naczelny – 22 677 88 11, sekretarz redakcji – 22 677 84 46
redakcja – 22 677 84 45

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil
Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego –** Paweł Łoza, **sekretarz –** Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy –** Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), **redaktor techniczny –** Olga Michaluk, **prenumerata i ogłoszenia –** Łesia Korostatewycz.
Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Jumeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa)

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679 96 77, 677 88 05 (sekretariat)
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679 96 95
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: „Nasze Słowo"
Druk: Drukarnia „Efekt". **Nakład** 2700 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

ISSN 0027-8254
9 770027 825207 13

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH" pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7^{00}–17^{00}.

eprasa.pl a026c33ee9